

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Ondokuzuncu İçtima

23 . 3 . 1340 Pazar

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	978:979	3. — Hafta tatili Kanununun mevaddı istisnaiyesinden istifade etmek istiyenlere usulü dairesinde ruhsatname itasiyle mükellef bulunan «mahallî belediye meclisleri) tâbirinin İstanbul'da hangi mercie aidolduğunun tefsirine dair Başvekâletten mevрут tezkere (3/243)	980
2. — EVRAKI VARİDE	979		
<i>Lâyhalar</i>	979		
1. — Anadolu Demiryolları İdaresine Hazinei maliyeden dört yüz bin lira ikrazi hakkında kanun lâyihası (1/467)	979	4. — Son harekâtı taarruziye ve takibi yede mesbuk hidemat ve fedakârlıklarına binaen on zâbitin takdirname ile taltifleri hakkında Başvekâletten mevрут tezkere (/244)	980
2. — Ormanların muhafazası için yapılaack teşkilâta muktazi efradın kur'a neferatı meyanından jandarma usulüne tevfiikan tefriki zammında Muvazenei Umumiye Kanununa bâzı mevad ilâve edilmesine dair kanun lâyihası (1/468)	979	Takrirler	980
Tezkereler	979		
1. — Maarif Vekâleti 1340 bütçesiyle müfredat kadrosunda icra kılınan tadilat dolayısıyla yeniden tertibolunan bütçe ve kadronun raptan takdim olunduğuna dair Başvekâletten mevрут tezkere (3/241)	979:980	1. — Dersim Mebusu Feridun Fikri Bey ve doksan iki refikinin Meclis Heyeti tahririyesine 1339 senesi tasarrufatından maatahsisat birer maas nisbetinde ikramiye itasına dair takriri; (4/184)	980:981
2. — Ashabı tarafından ziyaa uğrıtılan tekâlifi milliye ve vesaiti nakliye mazbataları hakkındaki Maliye Vekâeti tezkeresinin tesrii intacına dair Başvekâletten mevрут tezkere (3/242)	980	2. — Denizli Mebusu Yusuf Bey ve rüfekasının İzmir'de hane buhranı dolayısıyla emvali metrukude ikâmet edenlere hanelerinin üçer misil ile ihale edilmesi ve Sükna Kanununun biran ev-	

	Sayfa	Sayfa
vel intacı temenniyatına mütedair takriri (4/17 ikinci sene)	981	Evrakı Saire . 981
3. — Denizli Mebusu Haydar Rüşdü Bey ve rüfekasının Harb ve yangın felâketinden yurtsuz kalan İzmir ahâlisi, emvali metruke hanelerine yerleşmişler iken şimdi muhacir iskânı dolayısıyla ikâmet ettikleri hanelerden tahliye edilmekte olduklarından bu mıntakanın en son gelecek muhacir kafilesine tahsis edilmesine ve hali işbada bulunan bu şehre iskân mümkün olup olmadığının tekrar tetkiki temenniyatına dair takriri (4/16 ikinci sene)	981	1. — Divanı Muhasebat âzasından Celil, Basri, Yusuf Ziya ve Hasan beylerin keyfiyeti intihaplarından dolayı teşekkürü havi tezkereleri; 981 İk'nci defa rey istihsali 981 1. — Samsun - Sivas ve Ankara - Musaköy demiryollarının Hükümet tarafından inşasına dair Kanunun ikinci defa reye vaz'ı 981,1011 3. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD 982 1. — Teşkilâtı Esasiye kanun teklifi (2/302) 982:992,992:1010,1012:1014

BİRİNCİ CELSE

Bed'i Müzakerat :Saat 1,45

REİS — Fethi Bey

KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), Kâzım Vehbi B. (Ergani)

REİS — Celseyi açıyorum.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Fethi Beyin Tahtı Riyasetlerinde bilinik kat zabtı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul edildi. Evrakı varide aid oldukları mahallere havale olundu.

Devari Hükümete bâistida müracaat edenlere netice hakkında tahriri cevap verilmesinin usul ittihazına dair İstida Encümeni mazbatasını kıraat ve kabul olundu.

Hilâfetin ilgası ve hanedanı hilâfetin tebedi dolayısıyla mevрут tebrik telgrafnamelerine Divanı Riyasetçe cevap itası tensibolundu.

Hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi dolayısıyla teşekkürü mutazammın Ab-

dülhak Hâmid Beyden vürüdeden telgrafname okundu. Badehu Hariciye Vekâleti Bütçesinin heyeti umumiyesi hakkındaki müzakereye geçildi. Cereyan eden müzakere kâfi görüldükten sonra fasıllar müzakere ve aynen kabul edildi. Mütaakıben Matbuat Müdüriyeti Bütçesinin müzakeresine geçilerek cereyan eden müzakere neticesinde bunun dahi bütün fasılları aynen kabul olundu.

Badehu Emniyet Sandığı Bütçesi müzakere ve kezaik bütün fasılları aynen kabul edildi. Bu baptaki lâyhâi kanuniye dahi müzakere edilerek birinci, ikinci ve üçüncü maddeler aynen kabul olundu. Dördüncü maddede olarak Muvazenei Maliye Encümeninin bu kere teklif ettiği madde aynen kabul ve eski

dördüncü madde tayıyıldı. Kanunun son iki maddesi ise aynen kabul ve teneffüs için celse tatil olundu.

İkinci Celse

Birinci Reisvekili İsmet Bey tarafından küşad ve Emniyet Sandığı bütçesi hakkındaki Kanunun heyeti umumiyesi reye vaz' edildi.

Badehu Nafia Vekâleti bütçesinin müzakeresine geçildi. Bütçenin heyeti umumiyesini müzakereden evvel bütçede tadilat icrasını ve faslı mahsus ilâvesini icabettiren Arada - Diyarbakir - Ergani arasında demiryolu inşası hakkındaki lâyihai kanuniye ile Uzunköprü - Keşan dekovil hattının ikmalî inşası hakkındaki mazbatanın ve Samsun - Sivas, Ankara - Musaköy demiryollarının inşası için muktazi tahsisatın itasına mütedair lâyihai kanuniye ile bu baptaki mülhak bütçenin müzakeresi takarrür etti. Binaenaleyh Arada - Diyarbakir - Ergani arasında demiryolu inşası hakkındaki lâyihai kanuniyenin müzakeresine başlandı. Heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzakere kâfi görüldükten sonra maddeler müzakere ve aynen kabul edildi. Kanunun heyeti umumiyesi dahi ekseriyetle kabul olundu.

Badehu Uzunköprü - Keşan dekovil hattının ikmalî inşası hakkındaki mazbata müzakere ve aynen kabul edildi. Mütaakiben Samsun - Sivas, Ankara - Musaköy demiryollarının inşası için itası muktazi tahsisat hakkındaki lâyihai kanuniyenin müzakeresine iptidar olundu. Heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülerek maddeler müzakere ve aynen ve kanunun heyeti umumiyesi dahi ekseriyetle kabul edildi.

Badehu bu baptaki mülhak bütçenin müzakeresine geçilerek fasılların cümlesi aynen

kabul olunduğu gibi mevaddı kanuniye dahi müzakere ve aynen kabul edildi.

Mütaakiben Nafia Vekâleti bütçesinin müzakeresine başlandı. Heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzakere kâfi görüldükten sonra fasılların müzakeresine geçildi ve icra edilen müzakere neticesinde 247, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259 ncü fasılların aynen ve 248, 254 ve 260 ncü fasıllar tadilen kabul edildi.

Ol baptaki mazbata ve kanunun kabulü dolayısıyla ilâve olunan 260 ncü (A) (B) fasılları ile 261, 262, 263, 264, 265 ve 266 ncü (A) fasılları aynen kabul edildi. Ancak bu fasıllardan 263 ncü faslın bir'inci maddesi serlevhasına Bartın ağzının ve Menderes mecrasının tathiri cümlesinin ilâvesi kabul edildi. Bütçenin 260 ncü faslı ise tashihan ve yekünü umumi dahi tadilen vakıa veçle kabul olundu.

Badehu Samsun - Sivas, Ankara - Musaköy demiryollarının inşası hakkında ki, mülhak bütçenin heyeti umumiyesi reye vaz'olundu.

Emniyet Sandığı bütçesinin 160 rey ile kabul edildiği, Samsun - Sivas, Ankara - Musaköy demiryollarının inşası hakkındaki mülhak bütçeye ait ârada nisabı ekseriyet hâsıl olmadığı tebliğ ve Pazar günü toplanmak üzere celse tatil edildi.

Reis

Kâtip

Hakkı

Van

Fethi Bey

Kâtip

Kângırı

Talât

REİS — Efendim, zabtı sabık hulâsası hakkında söz ist'yen var mı? (Hayır sesleri) Zabtı sabık hulâsası aynen kabul edilmiştir.

2. — EVRAKI VARİDE

Lâyihalar

1. — Anadolu Demiryollar İdaresine Hazinesi maliyeden dört yüz bin lira ikrazı hakkında kanun lâyihası (1/463) (Muvazenei Maliye Encümenine)

2. — Ormanların muhafazası için yapılacak teşkilâta muktazi efradın kur'a neferatı mevyanında jandarma usulüne tevfiakan tefriki zim-

mında Muvazenei Umumiye Kanununa bâzı mevat ilâve edilmeisne dair kanun lâyihası (1/468) (Ziraat ve Muvazenei Maliye ve Müdafai Milliye encümenlerine)

TEZKERELER

1. — Maarif Vekâleti 1340 bütçesiyle müfredat kadrosunda icra kılınan tadilat dolayısıyla yeniden tertibolunan bütçe ve kadronun

raptent takdim olunduğuna dair Başvekâletten mevрут tezkere (3/241) (Muvazenei Maliye Encümenine)

2. — Eshabı tarafından uğratılan tekâlifî maliye ve vesaiti nakdiye mazbataları hakkında ki Maliye Vekâleti tezkeresinin tesrii intacına dair Başvekâletten mevрут tezkere (2/242) (Muvazenei Maliye Encümenine)

3. — Hafta tatili Kanununun mevaddı istisnaiyesinden istifade etmek isteyenlere usulü dairesinde ruhsatname itasıyle mükellef tutulan «Mahallî belediye meclisleri» tâbirinin İstanbul'da hangi mercie aidolduğunun tefsirine dair Başvekâletten mevрут tezkere (3/243) (Dahiliye Encümenine)

4. — Son harekâtı taarruziye ve takibiye de mesbuk hîdematı ve fedakârlıklarına binaen on zâbitin takdirname ile taltifleri hakkında Başvekâletten mevрут tezkere (3/244) (Müdafaa-i Millîye Encümenine)

Takrirler

1. — Dersim Mebusu Feridun Fikri Bey ve 92 arkadaşının Meclis Heyeti tahririyesine 1339 senesi tasrikatından maatahsisat birer maaş nisbetinde ikramiye itasına dair takriri var (4/184)

Riyaseti Celileye

Meclisi Âli Heyeti Tahririyesinin geceli - gündüzlü çalışıkları Heyeti Celilece malûmdur. Tarzı mesailerı diğer devairden hiçbirıyle kabili kıyas değildir. 1339 senesi Meclis Bütçesinin tasarrufatında bunların terfihine ait miktarı kâfi meblâğ mevcuttur. Tarzı maişetleri müşkül bir vaziyette bulunan heyeti tahririye-mize mezkûr 1339 senesi tasarrufatından maatahsisat bir maaş nisbetinde ikramiye itası suretiyle terfihleri için işbu takririmizin şimdi reye vaz'ını rica ederiz efendim.

22 . 3 . 1340

Dersim
Feridun Fikri
Yozgad
Süleyman Sırrı
Urfa
Şeyh Saffet
İsparta
Hüseyin Hüsnü

Antalya
Ahmed Sâki
İzmir
Mustafa
Karesi
Ali Şuuri
Konya
Eyüp Sabri

Konya
Mustafa Feyzi
Denizli
Necib Ali
Antalya
Murad
Edirne
Faik
Siverek
Kadri
Zonguldak
Halil
Mardin
Abdürrezzak
Bolu
Emin Cemal
Giresun
Ali
Kastamonu
Fuad
Malatya
Hilmi
Denizli
Haydar Rüşdü
Kayseri
Nuh Naci
Aksaray
Vehbi
Kars
Ömer
Karasi
Hulûsi
Erzurum
Raif
Trabzon
Hasan Hüsnü
Eskişehir
Mehmed Arif
Rize
Rauf
Maraş
Abdülgani
Denizli
Yusuf
Kastamonu
Hasan Fehmi
Bursa
Necati

Kayseri
Halid
Bayazid
Şefik
Artvin
Hilmi
İçel
Tevfik
Erzurum
Cazim
Ankara
Hilmi
Mardin
Derviş
Mardin
Necib
Erzurum
Rüşdü
İzmit
Saffet
Giresun
Celâl Nuri
Niğde
Ebubekir Hâzım
Van
Hakkı
Muş
Osman Kadri
Erzincan
Sabit
Bozok
Salih
İzmir
Ahmed Hamdi
Karahisarı Şarki
İsmail
Gaziantep
Kılıç Ali
Giresun
Hacim Muhiddin
Yozgad
Ahmed Hamdi
Malatya
Reşit
Aksaray
Neşet
Saruhan
Mehmed Sabri

Zonguldak	Kayseri
Yusuf Ziya	Sabit
Bursa	Amasya
Refet	Ahmed
Karasi	Bolu
Haydar Âdil	Şükrü
Siird	Karasi
Halil Hulki	Mehmed Vehbi
İstanbul	Erzurum
Abdurrahman	Ziyaeddin
İstanbul	Mardin
Ahmed Hamdi	Şeref Abdülgani
	Kütahya
Kırşehir	Ragıp
Yahya Galib	Kângırı
Hakkâri	Talât
Nazmi	Konya
Çatalca	Naim Hazım
Şakir	Gümüşane
Rize	Zeki
Ali	Çorum
Siverek	İsmail Kemal
Mahmud	Malatya
	Hacı Bedir
Sivas	Niğde
Halis Turgut	Galib
Ordu	Kâgırı
Recai	Refet
Manisa	Burdur
Esad	Hüseyin Baki
Kângırı	Kayseri
Yusuf Ziya	Ahmed Hilmi
Karasi	Karahisarı Sahib
Ahmed Süreyya	İzzet Ulvi
Karasi	Karahisarı Sahib
Mehmed Cavid	Kâmil

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim, takririmizde esastan bahsedecek değılim ve Heyeti Celile kabul edecektir. Hademeler ve telgraf memurları ve polisler istisna edilmiştir. Bunların da ithalini ve bu suretle tashihini arkadaşlarımdan rica ediyorum. Mecliste mevcut bilûmum müstahdemine teşmilini teklif ve o suretle kabulünü rica ederim. (Kabul kabul sesleri, muvafık sesleri)

REİS — Efendim takrirdede yalnız heyeti tahririyesine maa tahsisat birer maaş itası teklif olunuyor. Feridun Fikri Bey; bilûmum Meclis müstahdemine teşmilini teklif ediyor-

lar. Feridun Fikri Beyin teklifini reye koyuyorum. Kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmiyenler lûtfen ellerini kaldırsın. Kabul olunmuştur efendim.

2. — *Denizli Mebusu Yusuf Bey ve rüfekasının İzmir'de hane buhranı dolayısıyla emvali metrukede ikamet edenlere hanelerinin ecri misil ile ihale edilmesi ve Sükna Kanununun bir an evvel intacı teminatına dair takriri (4/17 (Başvekâlete) (İkinci sene)*

3. — *Denizli Mebusu Haydar Rüşdü Bey ve rüfekasının, harb ve yangın felâketinden yurtsuz kalan İzmir ahalişi, emvali metruke hanelerine yerleşmişler iken şimdi muhacir iskânı dolayısıyla ikamet ettikleri hanelerden tahliye edilmekte olduklarından bu mintakanın en son gelecek muhacir kafilesine tahsis edilmesine ve hali işbada bulunan bu şehre iskân mümkün olup olmadığının tekrar tetkiki temenniyatına dair takriri (4/16) (Başvekâlete) (İkinci sene)*

Evrakı saire

1. Divanı Muhasebat âzasından Celil, Basri, Yusuf ve Ziya ve Hasan beylerin keyfiyeti intihaplarından dolayı teşekkürü havi tezkereleri (Allah muvaffakiyet versin sesleri)

REİS — O halde Meclisi Âli teşekkürlerine malûmat hâsil etmiştir.

İkinci defa rey istihsali

1. Samsun - Sivas ve Ankara - Musaköy demiryollarının Hükümet tarafından inşasına dair Kanunun ikinci defa reye vaz'ı.

REİS — İşbu demiryolları mülhak bütçesiyle kanun lâyihasını kabul edenler beyaz etmiyenle rıkmızı rey puslası verecektir. (Âra istihsal edildi) Efendim. Reylerini istimal etmemiş rüfeka varsa lûtfen reylerini biran evvel istimal buyursunlar. Rey istihsal muamelesi hitam bulmuştur. Efendim, Samsun - Sivas ve Ankara - Musaköy demiryol hattının neticei ârasını arz ediyorum. Reye iştirak eden âzanın adedi «160» dir. İki âza reylerini badeî istihsal verdikleri için ihraçedilmiştir. Kanun «158» rey ile yani müttefikan kabul edilmiştir. Bütçede aynı veçhile müttefikan kabul edilmiştir.

3. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *Teshkilâtı Esasiye kanunu teklifi (2/302)*

REİS — Efendim bugünkü ruznamemizde Teshkilâtı Esasiye Kanununun bakıyei müzakeratı vardır. 18 nci maddenin müzakeresine başlıyoruz.

Madde 18. — Mebusların senevi tahsisatları kanunu mahsus ile tayin olunur. (Yoklama yapınız sesleri)

REİS — Efendim yoklama yapılmıştır. Şimdi 159 âza mevcuttur. Binaenaleyh on sekizinci madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) O halde 18 nci maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Müttefikan kabul edildi efendim;

Madde 19. — Tatil esnasında Reiscumhur, lüzum görürse veyahut âzanın beşte biri tarafından talep vuku bulursa Meclisi inikada davet eder.

NIYAZİ B. (Mersin) — Efendim bendeniz bu madde için Kanunu Esasi Encümeninden bir şey anlamak istiyorum. Maddede bir (eder) kelimesi vardır. (Eder) den maksat edebilir mi? Yoksa etmeye mecbur mudur?

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Mecburdur efendim.

NIYAZİ B. (Mersin) — Pekâla!

REİS — Başka söz istiyen var mı efendim?

RAHMİ B. (Trabzon) — Efendim bendeniz Encümen'den şunu öğrenmek istiyorum. Reiscumhur sebebi daveti bildirecek midir? Bildirmeyecek midir? Bildirmesi lâzımgelir zamanındayım. Çünkü tatil münasebetiyle mezum bulunacak âza ne gibi bir mesele için geliyorlar. Onu bilsinler ve ona göre gelsinler ve dairei intihabiyeleri halkın efkârını yoklasınlar. Binaenaleyh burada talep vuku bulur fıkrasından sonra (Lüzum ve davet esbabını bildirerek) kaydının ilâvesini teklif ederim.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Hacet yoktur efendim. Meclis esasen müstemirdir. Binaenaleyh âzasının beşte biri tarafından talep vukubulursa bittabi esbabı ledüniyesi var-

dır. Ve o esbab üzerine avdet ediliyor. (Kâfi kâfi sesleri)

RAHMİ B. (Trabzon) — Esbabı göstermesinde mahzur var mı efendim?

HAMDİ B. (Ordu) — Efendim maddede de tavziholunacak bir cihet var. Tatil esnasında Reiscumhur lüzum görürse Meclisi inikada davet edecek veyahut âzanın beşte biri tarafından talep vâkı olursa deniliyor. Bu daveti kim yapacak, yani Meclisi inikada kim davet eder? Bittabi Reis. O halde Reisin de maddeye konması lâzımgelir. Maddenin bu suretle tadili için bir tadil takriri veriyorum.

YUNUS NÂDİ B. (Menteşe) — Evvelâ Rahmi Beyefendinin mütalâalarına cevap vermek için şunu arz edeyim ki Meclis için içtima asıldır. Binaenaleyh içtimaa davet için esbabı mucibe dermeyan etmeye lüzum yoktur. Elbette bir sebebe müstenittir. Malûmuâliniz Meclisi Âlinin birçok vazâifi ve mesaili vardır ki ancak Meclisi Âlinin kararıyla hallolunur. Böyle bir sebep zuhur ettiği zaman davet vâkı olacaktır. Saniyen Hamdi Beyefendinin mütalâalarını encümen tetkik etmiştir. Tatil esnasında içtimaa devat edilen Meclisin; Reiscumhur tarafından vâkı olmak esası encümeninde kabul edilmiştir. Meclis Reisine âzanın beşte biri iblâğ etmişler se dahi Reis bu daveti icra ettirmek noktasında ancak karar vermiştir.

Arif B. (Eskişehir) — Bendeniz de bir sual soracağım. Talep nasıl vukubulacaktır. Tahriri mi, Şifahi mi?

YUNUS NADİ B. (Menteşe) — Tahriren efendim.

NIYAZİ B. (Mersin) — Efendim, biraz evvel Kanuni Esasi Encümeninden bir şey sormuş ve cevabını almıştım. Yalnız encümen bir noktayı tamamiyle tetkik etmiş midir? Onu anlamak istiyorum Malûmuâliniz bu mesele bütün memleketler kavanini esasiyelerinin esnayı müzakeresinde uzun münakaşatı mucibolmuştur. Meclisin daimî ve müstemir olmasına veya olmamasına göre muhtelif tarzı haller mevzu-bahsolmuş nihayet üçüncü bir şekli kabul edilmiştir. Nitekim Fransa'da böyledir. Ancak müs-

temir olanlarda, Meclis tamamiyle içtimaa hâkimdir. Kuvvei icraiye'nin alâkası yoktur. Bu nokta için encümen bizi tenvir etsin.

YUNUS NADİ B. (Menteşe) — Bir daha izah eder misiniz efendim?

NIYAZİ B. (Devamla) — Efendim müstemir olan meclislerde kuvvei icraiye Meclisi davet etmez. Ahvali fevkalâde de bile Meclisin kendi Reisi Meclisi davet eder. Zira onun için istirar hali tabiidir. Yalnız istimrar esnasına müstenidolmayan Fransız Kanunu Esasisi üçüncü bir şekil kabul etmiştir. Yani içtimaa âdiler için başka, içtimaa fevkalâdeler için başka bir şekil kabul etmiştir ve teminatı teşriiye vaz'edilmiştir. Fevkalâde içtimaa için Reiscumhur davet edeceği gibi âzanın ekseriyeti mutlaka tarafından talebolunursa davet mecburidir. Son Polonya Kanunu Esasisi bu hususta zannederim âzanın sülsü tarafından talebi zaruri görülmüştür.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Humsu.

NIYAZİ B. (Devamla) — Hayır efendim Humsu değil sülsü. Humsu meselesi de ayrı bir meseledir. İlmî noktai nazardan münakaşaya edilecek cihetler vardır. Filhakika yine Avrupa kavanini esasiyesinin esnai müzakeresinde bu mesele uzun uzadıya mevkiî münakaşaya konmuştur. Farzadelim ki, davet meselesi mevzu-bahis değildir. Beşte bir âza tarafından teklif vâki olsa, beşte bir tarafından vâki olan teklife diğer âzası muvafakat edecek midir? (tabii sesleri) Gelmedikleri takdirde beşte bir âzanın humsu toplanıp ne yapacaktır? Sonra farzadelim gelmiş olsunlar, âzanın ekseriyeti eğer Meclisin içtimaa taraftar değilse beşte bir âzanın ne mahiyeti olacaktır? Bu meseleleri burada uzun uzadıya arz ve izah eylemek istiyorum. Başka memleketlerde kavanini esasiyenin ilk defa vaz'ında mevzubahsolmuştur, düşünülmüştür. Beşte bir meselesi hakikaten bendenize biraz garip geliyor. Filhakika Meclis âzasının ve bilhassa beşte biri tarafından vâki olan dâvet üzerine Meclisin içtimaa mecburiyeti de ayrı bir meseledir. Böyle ilmî bir meselede encümen reisinin Meclisi tenvir etmesini rica ederim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Kanun kabul edildikten sonra onlar da gelmeye mecbur olur.

ENCÜMEN REİSİ YUNUS NADİ B. (Menteşe) — Efendim, demin arz ettiğim veç-

hile Meclisi Âli için içtimaa asıldır. Tatil esnasında Meclisi Âlinin vaza fine taallük eden mesail tahaddüs ettiği zaman bu mesaili takdir etmek mevkiinde olan bilhassa icra heyetidir. İcra Heyeti heyeti falan veya filân mesele muvacehesinde ancak Meclisi Âlinin kararı karşısında hareket edileceğini takdir ederek içtimaa davete lüzum görürüz ve bu daveti yapar. Meclisi Âlinin içtimaa daimisi âdeti mecburi ve bu kanuni bir mahiyette olduğundan bu davet vâki olur olmaz âzayı kiramin vazife başına şitabedeceklerine şüphe yoktur. Sonra yalnız heyeti icraiye değil, Meclis âzası dahi falan filân hâdisat muvacehesinde Meclisin içtimaa halinde bulunmasını lâzım görebilir. Binaenaleyh Meclisi Âli âzasından bir miktarının dahi gösterebileceği lüzum üzerine içtimaa vâki olması gayet tabiidir. Bunda gelirler mi, gelmezler mi? diye mülâhaza ya hacet yoktur. Belki miktarında münakaşaya edilebilir. Niyazi Bey az mı görüyor, yahut çok mu görüyor? Onu bilmiyorum. Fakat azlığına ve çokluğuna göre ayrıca münakaşaya olunabilecek bir meseledir. Bizce Meclisin beşte biri, falan, falan meseleler için, muhtelif meseleler için, Meclisin içtimaa etmesi lüzumu bittetkik gayrivârit görüle bile vâridolması ihtimalini daha kavi görerek menafii âliyei memleket için Meclisi Âlinin içtimaa birinci, ikinci şıkta vazife itibariyle lâzım ve zaruridir. Gerek beşte biri tarafından ve gerek İcra Vekilleri tarafından vukubulacak davet üzerine Meclise gelmiyecek âzanın mevcudiyeti encümenin hatırına gelmemiştir. Ancak bunu yüzde yüz muhakkak addetmiştir. Bir davet vukuunda Meclisi Âli içtimaa edecektir. Şayet içtimaa etmiyecek olursa dahi onu burada söylemek istiyorum, encümente her iki şıkta vukubulacak davet üzerine Meclisin içtimaa edeceğini kabul etmek lâzımgelir. Sonra dâvetlerin birinci şekilde İcra Heyeti tarafından dâvet vukubulur. Biz dâvetin her iki şıkta aynı membadan yapılmasını münasip addettik. Elbette Meclisin beşte biri dahi sırf keyfi için Meclisi dâvet edecek değildir. Elbette onlar da mesalihi mühimmeyi derpiş ederek bu daveti yapacaklardır. Bu dâvetin de yine Reiscumhur tarafından yapılmasını lâ-

zım addettik. Fakat Meclis Âzasının beşte biri Meclisi içtimaa dâveti zaruri addederse onların hesabına bu dâvete icabet etmek mecburidir. Maddeden anlaşılın da budur.

RIFKI B. (Edirne) — Âzayı içtimaa dâvet talebinin müşterek olması şart mıdır?

YUNUS NÂDİ B. (Devamla) — Hayır efendim, ya müştereken yapsınlar, veyahut da beşte biri olmak üzere ayrı ayrı yapsınlar. Yekûn beşte birini teşkil etsin kâfidir.

RIFKI B. (Edirne) — Zamanın tâyininde dahi beşte bir âzanın bir hak ve salâhiyeti var mıdır?

YUNUS NÂDİ B. — Beşte bir tahakkuk eder etmez içtimaa dâvet mecburidir. Artık bu geçecek zamana tâbidir. Çünkü âza muhtelit yerlerden gelecektir. Encümenin düşündüğü şudur. Âzanın beşte biri içtimaa lâzım addettikte derhal içtimaa dâvet olunacaktır.

RIFKI B. (Edirne) — O halde buraya derhal dâvet eder denilse daha iyi değil mi?

YUNUS NÂDİ B. — Bu, maddenin zımında vardır. Eğer Heyeti Celile zikri lâzım addederse encümen kabul eder.

HAKKI TARIK B. (Giresun) — Efendim, müsaade buurun! Bir sual soracağım. Tatil esnasında Meclisin inikada dâveti Reiscumhura verilmiş bir salâhiyettir. Niçin Meclisimizin Reisine verilmemiştir. Bunu Meclisin Reisine vermekte encümen ne gibi mahzur görmüştür?

YUNUS NÂDİ B. — Efendim izah ettim. İcraatın göstereceği lüzum üzerine Meclis âzasının beşte birinin göreceği lüzum üzerine de Meclis içtimaa dâvet edilecektir. Daha ziyade encümenin düşündüğü şu noktadır ki, Meclisin içtimaa dâveti zaruretine icra heyeti lüzum görürse; çünkü memleketin menafii âliyesine taallük eden mesailin icrai cihetiyle kendileri meşguldürler, Meclisten karar ve kuvvet almak mecburiyetinde oldukları yerler vardır ve bu Teşkilâtı Esasîyede onun yeri gelecektir, göreceksiniz en ziyade dâvet icra heyeti tarafından olacaktır. Binaenaleyh dâvetin birinci kısmını Reiscumhur yaptıktan sonra ikinci kısmını da mecburi olmak kaydiyle yalnız Meclis hesabına yapmayı münasip addettik.

KEMAL B. (Saruhan) — Âzanın müracaati hangi makama olacaktır. Reiscumhura mı, Reisi Meclise mi?

YUNUS NÂDİ B. — Her ikisi de caizdir.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair takrirler vardır. (Kâfi sesleri) Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Kifayeti müzakere aleyhinde söyleyeceğim Reis Bey!

REİS — Aksini reye koyuyorum. Maddenin müzakeresini kâfi görmiyenler lütfen kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür. Efendim takrirler okunacaktır.

Riyaseti Celileye

19 ncu maddenin berveçhizir tadilini teklif eyleriz :

Tatil esnasında Reiscumhur lüzum görürse veyahut âzanın beşte biri tarafından talep vukubulursa Meclis Reisi, Meclisi içtimaa dâvet eder.

Ordu
Hamdi

Mersin
Niyazi

Riyaseti Celileye

19 ncu maddedeki (Beşte biri) aydının (dörtte biri) şeklinde tadilini teklif eylerim.

Siird
Mahmud

Riyaseti Celileye

19 ncu maddenin (talep vukubulursa) cümlesinden sonra (lüzum ve dâvet esbabını bildirerek) kaydının ilâvesini teklif ederim.

Trabzon
Rahmi

19 ncu maddenin berveçhiati tadilini teklif ederim :

Tatil esnasında Reiscumhur veya Meclis Reisi tarafından lüzum görülürse veyahut âzanın beşte biri tarafından talep vukubulursa Meclis inikada dâvet olunur.

Zonguldak
Halil

Riyaseti Celileye

19 ncu maddenin nihayetinin (derhal dâvet eder) şeklinde tadilini teklif ederim.

Edirne
Hüseyin Rifki

Riyaseti Celileye

Maddenin (Meclis Reisi lüzumu inikadı ilân eder) şeklinde tadilini teklif ederim.

23 . 3 . 1340

Diyarbakir

Şerif

Riyaseti Celileye

(Meclisi inikada davet eder) fıkrasındaki (inikat) yerine (içtima) kelimesinin kabulünü teklif eylerim.

Sivas Mebusu

Halis Turgud

Riyaseti Celileye

19 ncu maddenin şu suretle tadilini teklif ederim.

Madde — Tatil esnasında Reiscumhur lüzum görürse Meclisi içtima davet edebileceği gibi âzadan beşte biri tarafından talep vukubulursa Meclis Reisi dahi Meclisi içtima davet eder.

Karesi

Ahmed Süreyya

(Kabul sesleri)

SÜREYYA B. (Karesi) — Efendim, takririmi izah için söz isterim.

REİS — Reye koyduğum zaman söz veririm efendim. Sivas Mebusu Halis Turgud Bey (inikat) kelimesi yerine (içtima) kelimesini teklif ediyor. Evveleminde bunu reye koyacağım. Encümen buna ne diyor?

KANUNU ESASİ ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — İkisi de caizdir efendim.

REİS — Efendim, (inikat) yerine (içtima) kelimesini teklif ediyorlar. Encümen de kabul ediyor. Bu teklifi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur efendim.

Aksini reye koymaya lüzum yoktur. Çünkü sülüsani ekseriyet mevcuttur. Siird Mebusu Mahmud Beyin takririni reye koyacağım.

(Siird Mebusu Mahmud Beyin takriri tekrar okundu.)

MAHMUD B. (Siird) — Efendim, Meclisin tatili, mevcudun ekseriyetiyle icra edilir. Kabul edilmelidir ki Meclisin içtima daima ittifaqla olmaz. Ve yine kabul edilmelidir ki, beşte biri daima tatile muhalif olabilir. Binaen-

aleyh tatile muhalefet eden bu beşte bir daima ve hattâ esbabı mucibe ve mâkule zikrederek Meclisin içtimaı talebedebilir.

NECİB B. (Mardin) — Talebederse daha iyi olur.

RAİF Ef. (Erzurum) — Ekalliyet ekseriyete tahakküm etmiş olur.

MAHMUD B. (Devamla) — Bendeniz diyorum ki dörtte biri olsun.

HACİM MUHİDDİN B. (Giresun) — Efendim, Mahmud Beyefendinin buyurdukları vârit değildir. Çünkü bu fevkalâde içtimalar meselesi muayyene içindir. O meseleler intacedildikten sonra Meclis tekrar dağılır, tabii tatil zamanı ancak muayyen mesail için içtima eder.

MAHMUD B. (Siird) — O halde munhasıran olsun.

HACİM MUHİDDİN B. (Devamla) — Binaenaleyh beşte biri kâfidir. Maddenin tahtında bu müstatirdir. Çünkü tatil zamanında içtima davet edilmek için mühim mesail lâzımdır.

MAHMUD B. (Siird) — Öyle ise o kaydı koyalım.

HACİM MUHİDDİN B. (Giresun) — O kayıt konulsun.

REİS — Efendim, Mahmud Bey takrirlerini izah ettiler. 19 ncu maddedeki (beşte biri) kaydının (dörtte biri) şeklinde tadilini teklif ediyorlar. Bu teklifi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmamıştır.

(Edirne Mebusu Hüseyin Rıfki Beyin takriri tekrar okundu.)

(Hacet yoktur sesleri)

REİS — Efendim, tadil tekliflerini reyinize arz ediyorum. Sükût etmenizi rica ederim. (Derhal) kelimesinin ilâvesini muvafık görenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmamıştır.

(Karesi Mebusu Süreyya Beyin takriri tekrar okundu.)

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Müsaa-
de ederseniz izah edeyim. (Kabul sesleri)

REİS — Heyeti Celile izahata hacet görmüyor. Bu suretle maddenin tadilini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur. O halde Zonguldak Mebusu Halil Beyin takririni reye koyacağım.

(Halil Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Bunu reye koymaya lüzum kalmamıştır.

HALİL B. (Zonguldak) — Aynı değildir Reis Bey. Müsaade ederseniz izah edeyim. Ay- rı ayrı hükümleri tazammun ediyor.

REİS — Madde kabul edilmiştir. Ayrıca tadilâta hacet kalmamıştır. Israr ediyor musu- nuz?

HALİL B. (Zonguldak) — Israr ediyorum. Müsaade buyurursanız izah edeyim. Efendim, elli kişinin talebi olduktan sonra Meclis Re- isi Meclisi davet edecek, anlamadım. Fakat Reis tek başına ahvali umumiyyeye daha ziya- de agâh olacak vaziyettedir. Binaenaleyh her hangi bir lüzumu her âzadan daha ziyade his- seder. Elli âzanın bir araya gelip veya mün- feriden müracaat etmesinden daha evvel Mec- lis Reisi bunu ifade eder. Daha evvel her han- gi bir lüzumu idrak ile Meclisi davet etmeye lüzum görebilir. Binaenaleyh doğrudan doğru- ya bu salâhiyetin - Reisicumhura verildiği gibi - Meclis Reisine de verilmesi lüzumuna kaanîm ve bunu teklif ediyorum. (Çok doğru sesleri)

REİS — Maddeyi evvelâ reyinize koydum. Kabul edildi.

HAKKI TARIK B. (Giresun) — Efendim, o, âzanın talebi üzerine idi. Halbuki bu munha- sıran Reisin davetiyle şekliindedir. Yani âza- nın talebi vâridolmadan, diyoruz.

REİS — Efendim Zonguldak Mebusu Halil Beyin teklifini reye koyacağım.

(Zonguldak Mebusu Halil Beyin tavrı tekrar okundu.)

REİS — Bunu reyi alânize koyarsak ve kabul ederseniz şimdi kabul ettiğiniz maddeyi tağyir etmiş olacaksınız.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Maddeyi ikmal etmiş olacağız.

REFİK B. (Konya) — Efendim Halil Beyin teklifi kabul edilirse tağyir edilmiş olmaz Mü- saade ederseniz arz edeyim. Reisicumhur da- vet eder. Meclis âzasının beşte biri arzu ederse içtimaa davet ettirir. Meclis Reisi de lüzum görürse kendiliğinden içtimaa davet eder ki çok mâkuldür.

REİS — Teklif o şekilde değildir. Bu tek- lif maddeyi tağyir ediyor. Zatiâlmiz böyle izah etmediniz ki.. Teklifinizin hulâsası, «tatil es-

nasında Reisicumhur» ibaresinden sonra «veya Meclis Reisi tarafından» kaydının ilâvesidir. Bu suretle mi teklif ediyorsunuz?

HALİL B. (Zonguldak) — Evet.. (Evet sesleri)

REİS — Pekâlâ! Reisicumhur ibaresinden sonra «veya Meclis Reisi tarafından» kaydının ilâvesini muvafık görenler lütfen el kaldırsın.

Kabul edilmiştir, efendim.

ALİ SAİB B. (Kocan) — Sülâsan ekseri- yet yoktur.

REİS — (107) âzanın eli kalkmıştır. Sülü- sanı ekseriyetimiz (106) dir. (Alkışlar)

(Diyarbakir Mebusu Şeref Beyin tavrı tekrar okundu.)

Efendim Şeref Bey, maddenin bu şekilde tadilini teklif ediyor. Şeref Bey. Bu teklifiniz- de ısrar ediyor musunuz?

ŞEREF B. (Diyarbakir) — Geri aldım efendim.

(Trabzon Mebusu Rahmi Beyin tavrı tek- rar okundu)

RAHİM B. (Trabzon) — Bendeniz de geri aldım efendim.

REİS — Ordu Mebusu Hamdi Bey ile Mer- sin Mebusu Niyaz beylerin tavrı vardır.

HAMDİ B. (Ordu) — Tavrı geri alıyo- ruz.

REİS — Bu tavrı de geri alınmıştır. O halde madde şu şekli almıştır :

19 ncu madde - Tatil esnasında Reisicumhur veya Meclis Reisi lüzum görürse veyahut âza- dan beşte biri tarafından talep vukubulursa Meclisi içtimaa davet eder.

REİS — Madde bu şekli aldı. Maddeyi bu şekilde kabul edenler lütfen el kaldırsın.

İHSAN B. (Cebelibereket) — Efendim de- min ki tadilin 159 mevcut âza itibariyle 107 sülâsanı ekseriyetle kabul buyurulduğuna be- yan buyurdunuz. Halbuki tadattan bu ana ka- dar (20) zat geldi. Ayağa kaldırınız. Şimdi gö- receksiniz ki sülâsanı ekseriyet yoktur. Ali Ce- nani Bey, İsmet Paşa geldi ve sair zevat gel- di.

REİS — Bir defa daha okuyayım efendim. Rey hakkında istibah hâsil olduğunu, yani «Reisicumhur» ibaresinden sonra «veya Meclis Reisi» kaydının ilâvesi hakkındaki sülâsanı

ekseriyette şüphe hâsıl olmuş olduğunu refikimiz İhsan Bey, beyan buyurdulra. Binaenaleyh «veya Meclis Reisi» fıkrasının ilâvesini kabul edenler lütfen ayağa kalksın. Aksini reyi âlinize koyuyorum. Kabul etmeyenler ayağa kalksın.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Vekiller de kalkıyor mu?

REİS — Kabul edilmiştir efendim. (Sürekli alkışla)

Efendim ondokuzuncu maddeyi malûm olan şekli ile reyi âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul olundu efendim.

Madde 20. — Meclis müzakeratı alenîdir ve harfiyen neşrolunur. Fakat Nizamnamei Dahilîde münderiç şeraite tevfiikan hafi celseler dahi akdedilebilir ve hafi celseler müzakeratının neşri Meclisin kararına menuttur.

REİS — Söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Bu maddeyi aynen reyi âlinize koyuyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın. Ekseriyeti azîme ile kabul edilmiştir.

Madde 21. — Meclis, müzakeratını kendi Nizamnamei Dahilîsi mucibince icra eder.

REİS — 21 nci maddeyi aynen reyinize koyuyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir.

Madde 22. — Sual, istizah ve Meclis tahkikatı usulleri Nizamnamei Dahilî ile tâyin olunur.

REİS — Söz istiyen var mı? (Hayır sesleri)

ABDULLAH AZMİ Ef. (Eskişehir) — Reis Bey müsaade buyurursanız burada bir noktayı arz edeceğim.

REİS — Lütfen kürsüyü teşrif ediniz.

ABDULLAH AZMİ Ef. (Eskişehir) — Efendim malûmualilerdir ki ahkâmı esasiyede mevad, daima hükmü ifade eder. Burada usulünden bahsolunuyor. Bir kere hüküm verilmelidir ki ondan sonra usulünden bahsedilsin. Buraya bir fıkranın ilâvesi lâzımgelir. «Sual ve istizah Meclisin hukuku cümlesinden olup usulü de Nizamnamei Dahilî mucibince» demek lâzımdır. (Kabul sesleri) Binaenaleyh bunu ilâve buyurun!

REİS — Efendim buna dair encümen ne düşünüyor?

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendim yedinci maddede münderiçtir. Meclis icra salâhiyetini kendi tarafından müntehap ve onun tarafından tâyin edilecek bir icra vekilleri Heyeti marifetiyle istimal eder.

Meclis, icra Vekillerini her vakit murakabe ve iskat eder. «Burada tesbit edilmiştir.» (O başka sesleri)

REŞAD B. (Saruhan) — Kâfi değil, ilâvesi lâzımdır.

REİS — Efendim Abdullah Azmi Efendi Hazretlerinin takrirlerini okuyoruz :

Riyaseti Celileye

Maddenin baş tarafına :

«Sual ve istizah Meclis hukuku cümlesinden olup» fıkrasının ilâvesini teklif ederim.

Abdullah Azmi

HAYDAR RÜŞTÜ B. (Denizli) — Efendim encümen de kabul ediyor.

HAKKI TARIK B. (Giresun) — (Meclis tahkikatı da) olacak, eksiktir.

Riyaseti Celileye

Madde 22. — Sual ve istizah ve Meclis tahkikatı Meclisin cümle salâhiyetinden olup şekli tatbiki Nizamnamei Dahilî ile tâyin olunur. Maddenin bu şekilde kabulünü teklif ederiz.

Gaziantep
Ali Cenani

Çorum
Münir

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Encümen de kabul ediyor efendim.

(Ali Cenani ve Münir beylerin takriri tekrar okundu)

REİS — Bu takriri madde olarak reyiâlinize koyuyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur efendim.

Madde 23. — Mebusluk ile Hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez. Vekâletler ve muavinlikleri bundan müstesnadır.

ABİDİN B. (Saruhan) — Muhterem efendiler. Kanunî Esasi Encümenin hangi kuvvetten mühlhem olarak bu maddeyi tesbit ettiklerini öğrenmek isterdim. Fakat kendileri

bunu izah etmek zaruretini görmedikleri için hangi kuvvet ve yollardan mülhem olduklarını bendeniz arz edeceğim. Madde iki fıkrayı ihtiva etmektedir. Birincisi; mebuslukla Hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez. İkincisi, «Vekâletler ve muavinlikleri bundan müstesnadır» fıkrasıdır. Dikkat buyurulursa görülecektir ki birinci fıkra Teşkilâtı Esasiye Kanununa ithal edilerek Devletin sulh intikal etmiş olduğu gösteriliyor. Yani Teşkilâtı Esasiye Kanununun harb zamanında, istiklâl mücahededinde kabul etmiş olduğu zarureti mebuslukla memuriyetin içtima zaruretini sulha girmiş olmak dolayısıyla bu defa ref'ediyor. İkinci kayıt da (Vekâletlerle muavinleri bundan müstesnadır) şeklindedir. Fakat bu ikinci fıkra üzerinde biraz tevakkuf etmek lâzımgelir. Bu, bizim Tarihi Hukuku Esasimizde ancak büyük kabineler zamanında mahal bulunmuş ve fakat ismen değişmiş şekilleri taşıyan bir kayıttır. Bilirsiniz ki Meşrutiyet, Padişahlık devirlerinde kabineye memur vekelâya memur kaydiyle birçokları ithal edilir ve giderlerdi. Bendeniz bunun bu mânayı ifade ettiğini zannetmiyorum ve belki Kanunu Esasi Encümeninin kendisinin izah edeceği mühim sebeplere göre fevkalâde halât karşısında icra makamında bulunmuş olanların vekillerin istifadesinden ziyade kudretli şahsiyetlerle vekâletlerin aslolarak tefvizi ve mütehasıs olarak muavinleri ilâve etmek istiyorlar. Bir defa icra makamında bulunacak olan zevatın adedinin, kemiyetinin yüksek olması ile bu işin salim bir surette yürüyeceğine katıyen kanaat getiremiyorum. Çünkü 13 kişilik bir heyetin her hangi bir mesele üzerinde vereceği bir kararla 26 kişiden terekkübedecek olan bir Heyeti Vekilenin vereceği karar, şüphesizdir ki daha ziyade teşettütü, daha ziyade iştibahatı ve belki de daha ziyade işaatı mucibolacaktır. Hele Meclisin hali inikatta bulunmadığı zamanlarda, bilhassa intihabat zamanında, intihabat safhasında böyle bir heyeti vekilenin göstereceği bâzı kuyudat memlekete çok muzir ve çok fena neticeler verebilir. Bu itibarla arz etmiş olduğum esbabı şifahiye binaen ikinci fıkradaki muavinliklerin tayyını teklif ediyorum.

ALİ RIZA B. (Amasya) — Hayır, adam yetiştireceğiz.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendim, zannediyorum ki Abidin Bey biraderimiz, bu maddeyi lâyikiyle anlamamışlardır. Meclisi vekelâya memur yani, alafranga tâbiriyle «Ministre sons partefeyille» yani nezaretsiz nâzır, vekâletsiz vekil gibi bir şey vardır. Katıyen o değildir. Müsaade buyurursanız muavinliğin ne demek olduğunu iki kelime ile arz edeyim. Her memlekette parlâmento âzasından olmak üzere «Sosekrater Parlömanter» yani vekiller kendileri için bir nevi müsteşar alırlar. Çünkü mâlûmu ihsanınız bâzı vekâletlerin işi pek çoktur. Heyeti Hükümet bu işlerin encümenlerde müdafaa etmek ve Meclis Heyeti Umumiyesinde müdafaa etmek için diyebilirim ki hemen dünyanın her meşrutî ve cumhuri hükümetlerinde bu «Saus recrefeüre d'Etats parlementaire» mevcuttur. Bunun en büyük misali Fransa'dır. Ara sıra alırlar. Adedleri bazan çoğalır, bazan azalır, bunların reye iştiraki yoktur. Bizim bu maddeyi burada koymaktan maksadımız, böyle muavinlikler ihdas etmek değildir. Yani vekillerden biri - lisebebin minelesbap - böyle bir muavin alırsa onun teşriî vazifesine halel gelmez demektir ki bu, her yerde kabul edilmiştir. Biz bu ikinci fıkra ile muavinlikleri ihdas etmiyoruz. Lebelhace muavin alındığı takdirde o zatın vekilligine halel gelmez. (Haricden alsın sesleri)

Efendim, niçin dâhilden alsın ve niçin haricden alsın meselelerini - müsaade buyurunuz da - şerh edeyim. Efendim haricden alınan meslekten yetişmiş adamdır. Halbuki Meclisten alınan zat Meclis usullerini bilir, arkadaşlarını bilir, encümenleri bilir ve Heyeti Umumiyede müdafaa etmesini de bilir. Binaenaleyh bunun diğerinden çok farkı vardır. Bizim işlerimize da bakacak olursak pek çoktur. Meclis, uzun müddet devam ediyor. Meselâ Müdafai Milliye Vekâletinin başında birçok umur vardır. Ezcümle harbiye, bahriye, fabrikalar vardır. Geçen güne kadar seyrisefain vardı. Dâhiliyede jandarma vardır. Şu vardır, bu vardır. Bu usul, muamelâtın selâmetini mucibolur. Tekrar ediyorum. Bununla biz vekâletlere muavinlikler ihdas etmiyoruz. Muavin olduğu takdirde onun mebusluğunu muhafaza edeceğini tesbit edeceğiz. Mesele bundan ibarettir.

NAİM HAZİM Ef. (Konya) — Celâl Nuri Beyefendi bu Hükümet memuriyeti sıfatı darülfünun medreselerine de şâmil midir?

CELÂL NURİ B. (Devamla) — Efendim mebusların darülfünun müderrisi olamayacağına encümenimiz karar vermiştir.

HAZİM B. (Niğde) — Binaenaleyh darülfünun müderrisi de olamayacaktır.

RAİF Ef. (Erzurum) — Efendim, bendeniz burada her iki kayda da ilişmek istiyorum. Gerek vekâletler, gerek muavinlikler memuriyet addediliyor. Memuriyet olduğu halde bunun vazifesi var, tabiidir ki mesuliyeti de vardır. Vükelânın mesuliyeti, malûmuâliniz vükelâ, Meclisi temsil ettiği için bunların mesuliyeti usul olarak vaz'edilecek ve Mesuliyeti Vükelâ kanunlarıyla tesbit edilecektir. Bu muavinlikler memur olmak itibariyle bunların vazifesi ne olacaktır? Salâhiyeti ne olacaktır? Sonra mesuliyet ne suretle terettübedecektir. Herhalde tamamiyle müzakere edilmeksizin ve bunun esası tamamiyle tesbit edilmeksizin bu kaydın buraya konulması ileride birtakım müşkülâtı daî olacaktır. O muavinlerin o vazife esnasında yaptığı suiistimal veya başka bir hal vekile mi aidolacaktır, yoksa kendisine mi aidolacaktır.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendim burada biz o muavinlikleri ihdas eden bir madde koymuyoruz. Kezâlik vekâletlerin vazifesini, mesuliyetini, salâhiyetini gösterir bir kayıt da koymuyoruz. Yalnız ledelicap bundan sonra böyle bir usul tedvin edilecek olursa Teşkilâtı Esasiye Kanununu muhtel etmemek için vekâlet ve muavinliklerinin mebuslukla içtima edeceğini tesbit ettik. Bundan ibarettir.

RAİF Ef. (Erzurum) — Demek ki henüz takarrür etmemiştir. O halde böyle şekli tamamiyle tâyin edilmemiş ve tesbit edilmemiş şeylerin konulması, zatiâlinizin buyurduğu gibi şimdiden teşettütü mucibolacaktır. Âtide değil.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Katiyen mucibi teşettütü olmaz. Bunun mesuliyetini temin ettik.

SAMİH RİFAT B. (Biga) — Efendim..

REİS — (Samih Rifat Beye hitaben) Celâl Nuri Beyden söz alamazsınız. Bendenizden alabilirsiniz. (Handeler)

SAMİH RİFAT B. (Biga) — Zatiâlinizden istedim, vermediniz.

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Efendim sefirlik ve kumandanlık maddeye dâhil midir?

ENCÜMEN MAZBATA MUHARRİRİ CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Hayır efendim, kumandanlığa dair lâyiha'nın sonuna bir madde muvakkate koyduk, o madde muvakkate de «Türkiye Büyük Millet Meclisine intihabedilen ve edilecek olan bilcümle mensubini askeriyenin tâbi olacakları 19 Kânunuevvel 1339 tarihli Kanun ahkâmı bakidir.» dedik. O kanun ahkâmı da malûmuâlinizdir.

SAMİH RİFAT B. (Biga) — Efendim bendeniz muavin tâbirinden her yerde mevcudolan müsteşarı siyasi mânasını anlıyorum, böyle midir?

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Evet tamamen «Saus secretaire d'états parlementaire»dir Müsteşar kelimesi üzerinde uzun uzadıya uğraştık. Diğer müsteşarlardan ayırmak için muavin dedik. Müsteşarı siyasi mânasındadır.

ABDULLAH AZMİ Ef. (Eskişehir) — Efendim hiçbir vakit sualler söz alanların sözüne takdimedilmez. Ve buna dair nizamnamede bir şey yoktur. Binaenaleyh sözler söylendikten sonra sualler başlar.

REİS — Efendim, buyurduğunuz doğrudur. Fakat Meclisi Âlide teessüs etmiş ve her gün tekerrürü ile âdeta kesbi kanuniyet etmiş bir teamül vardır ki mazbata muharriri veya encümen nâmına söz söyleyecek zat kürsüye geldiği zaman veya vekillerden biri kürsüye geldiği zaman âzalar muhtelif sual iradetmişlerdir ve sormuşlardır. Bu teamüldür. Eğer Meclisi Âli bu teamülü ilga edecek olursa fikrinize tamamen iştirak ederim efendim. Fakat teamülün ilga olunması Meclisi Âlinin karar vermesine mütevakıftır. Eğer bu suretle hareket edilmezse sonra sual sorulamaz.

ABDULLAH AZMİ Ef. (Eskişehir) — Reis Bey! Bendeniz sualin kaldırılmasını teklif etmiyorum. Sualler sözler bittikten sonra başlamalıdır. Sözlerin önüne geçilmemelidir.

REİS — Buyurduğunuz şey de teamüle muhaliftir.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Muhterem arkadaşlar bu 23 ncü maddede «Mebusluk ile

Hükümet memurîyeti bir zat uhdesinde içtima edemez.» deniyor. Birinci fıkra gayet tabiidir. Gayet usulünde bir şeydir. Buna söz yok. Ancak ikinci fıkrada vekâletler muavinlikleri bundan müstesnadır, deniliyor. Yani vekâletlerle memurluk içtima eder. Bu kayda lüzum görmüyorum ben. Çünkü bizim usulümüze göre vekâletler parlâmentodan müntehap ve 45 nci maddede buna dair sarahati havidir. Beşvekil, Reiscumhur canibinden ve Meclis âzası meyanından intihabolunur. Sair vekiller Başvekil tarafından ve Meclis âzası arasından intihabolunur. O halde memurîyetle mebusluğun içtima etmesini kaydetmek haşivdir. Sonra hariçten vekil intihabedilir mi, edilemez mi diye bir şüphe, bir tereddüt, zehap, bir endişe uyandırabilir. Bu itibarla bunu encümen de kabul edecektir.

YUNUS NADİ B. (Menteşe) — Efendim encümen de Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin mütalâalarına iştirak ediyor. Ve son fıkranın tayyına - muavinliklerle beraber - muvafakat ediyor.

MUSA KÂZİM Ef. (Devamla) — Sonra bir kelime daha vardır. Fıkradaki muavinlikler meselesi. (Kalktı sesleri) Bu, Meclisin yarısını Heyeti Vekileye götürmek demektir.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetine dair takrir vardır.

VÂSİF B. (Saruhan) — Söz istiyorum.

REİS — Hükümet nâmına mı söz söyleyeceksiniz?

SABRİ B. (Saruhan) — Bendeniz müzakeresinin kifayetine dair söz istiyorum. Efendiler bu madde teceddüdatı idariye noktai nazarıdan fevkalâde ehemmiyeti haizdir.

REİS — Bu kifayet aleyhinde mi?

SABRİ B. (Devamla) — Evet efendim, kifayet aleyhindedir. Heyeti Muhteremenizden çok istirham ederim, bu madde üzerinde daha ziyade tâmikât ve tetkikat icra edilmelidir. Çünkü Heyeti Celilenizde görüyorum bu maddenin aleyhine bir büyük cereyan bulunuyor. Halbuki bu maddede iki büyük hikmet vardır. Bunu kabul ettiğiniz takdirde idarei devletin âtisi hakkında pek büyük bir resanet bahşetmiş olacaksınız. Hiç şüphesiz ki efendiler ilk

fıkrayı kabul ederek aşağıda gelecek maddenin tayyî ile teşkilâtı esasîyemizi ikmal buyurursunuz. Malûmdur ki bugünkü devletimiz halk hükümetidir. O halde tedviri hükümette en salâhiyettar olanlar tedviri umur etmek üzere icabeden makama gelmelidirler, yani vekiller yalnız mebus değil ehliyet, liyakat şartıyla ve memleketi islah ve ikmal etmek şartıyla oraya gelebilmelidir. Muavinliklere gelince: Muavinlikler herhalde Meclisin de tekâmülü noktai nazarıdan harikulûde ehemmiyeti haizdir. Malûmu ihsanınız efendiler, vekâlet âdetâ büyük bir sanat, bir tecrübe makamı demektir. Buraya gelecek olanlar, ne kadar ilim ve tecrübeye sahip rûsuh bulunacak olurlarsa umuru devleti o suretle hüsnü ifa ederler. Memleket, kuvvete ve felâha daha ziyade vâsi hatvelerle erişir. Onun için muavinliği kabul etmenin en birinci delilleri budur. İşte İngiltere, işte Fransa, işte İtalya dünyanın üç büyük devleti, tecrübeleri neticesinde görmüşlerdir ki nâzır olacakların evveleminde daha birinci hatvede tecrübe edilerek gelmelerini memleketin menafîi umumiyesi itibariyle katiyen lâzım ve lâbuttur. Dünyada bu kadar mücerrebolan bir usulü heyeti muhteremenizin reddetmiyeceğine katiyen ümitvarım. Müzakereye devam edelim.

REİS — Efendiler, müzakerenin kifayeti ni reyîâlinize koyuyorum. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz' ediyorum. Kâfi görmiyenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür. Efendim bu hususta verilmiş takrirleri okuyacağım.

Riyaseti Celileye

İşbu maddeye darülfünun müderrislerinin istisnasının ilâvesini arz ve teklif ederim.

İstanbul

Ali Rıza

Riyaseti Celileye

Bir mebus diğer bir mebusa muavin olmaz. 23 nci maddenin ikinci fıkrasının âtideki şekilde tadilini teklif eylerim.

Erzurum

Rüştü

Vekâletler bundan müstesnadır.

Riyaseti Celileye

Şifahen arz ettiğim esbaba binaen ikinci fıkradaki muavinlikler kelimesinin tayyını teklif eylerim.

Saruhan Mebusu
Abidin

Riyaseti Celileye

23 ncü maddenin son fıkrası olan (Vekâletler ve muavinlikler bundan müstesnadır) ibaresinin tayyedilmesini teklif ederiz.

Çorum Gaziantep
Münir Ali Cenani

Riyaseti Celileye

23 ncü maddeyi teşkil eden ikinci fıkranın aynı ayrı reye vaz'ını arz ve teklif ederim.

İsparta
Mükerrem

Riyaseti Celileye

Mebuslukla vekâletin bir zat uhdesinde içtimaı öteden beri teamül ve elimizdeki Teşkilâtı Esasiye Kanunu ahkâmındandır. Ancak muavinliğe de mebusların kabulü muvafık değildir. Çünkü ikisi de mebus ve aynı hukuk ve salâhiyeti haizdir. Binaenaleyh iki arslan bir postta oturamaz. İkinci fıkradaki (Muavinlik) kelimesinin tayyını teklif eylerim.

Yozgat
Süleyman Sırrı

Riyaseti Celileye

23 ncü maddeye (Darülfünun müderrisleri bundan müstesnadır) kaydının ilâvesini arz ve teklif eylerim.

Saruhan
Vâsıf

Riyaseti Celileye

23 ncü maddedeki muavinlikleri kaydının tayyını teklif eyleriz.

İsparta Denizli
İbrahim Kâzım

Riyaseti Celileye

Şifahen arz edildiği ve encümence de kabul edildiği veçhile 23 ncü maddenin ikinci fıkrasının tayyını arz ve teklif eylerim.

Konya Mebusu
Musa Kâzım

REİS — Efendim, İstanbul Mebusu Ali Rıza Bey Darülfünun müderrislerinin de istisnasını teklif ediyor.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgat) — Tayyın takdimi icabeder.

REİS — Vâsıf Bey takririni izah edecekler. (Vazgeçti sesleri) Efendim evveleminde (Darülfünun müderrisleri bundan müstesnadır) kaydının ilâvesi teklifini reye koyacağım. Bu teklifi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'edeceğim (Hacet yok sesleri) Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim Çorum Mebusu Münir ve Gaziantep Mebusu Ali Cenani beylerin ve Konya Mebusu Musa Kâzım Efendinin takrirleri son fıkranın tayyını teklif ediyor.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Evvelâ tay tercih olunur, tay kabul edilmezse o zaman devam olunur.

REİS — Zatiâlinize söz vermedim. 23 ncü maddenin son fıkrası olan (Vekâletler ve muavinlikler bundan müstesnadır) fıkrasının tayyı teklif ediliyor. Bu teklifi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Tayyı kabul edilmiştir. Aksini reye koymaya lüzum kalmamıştır.

Dr. TEVFiK B. (Ertuğrul) — Zaten aksini reye koymaya lüzum yoktur. Sülüsana ekseriyet aranılır.

REİS — Efendim o halde madde şu şekli almıştır :

Madde 23. — Mebusluk ile Hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Vekâletler?

REİS — Zaten diğer tekliflerde hepsi bu mealdedir. Binaenaleyh maddeyi ikinci fıkraya tayyolunduğu halde reye koyuyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ekseriyetle kabul olunmuştur efendim.

Madde 24. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi her Teşrinisani iptidasında bir sene için kendisine bir reis ve üç reisvekilî intihabeder.

REİS — Söz istiyen var mı? Yirmidördüncü maddeyi aynen reyîâlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum (Reye koymaya lüzum kalmamıştır. Ekseriyetle kabul edilmiştir sesleri) Olmaz

efendim. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir.

Efendim on dakika teneffüs için Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat : 03,20

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 3,35

REİS — Fethi Bey

Kâtipler : Hakkı Bey (Van), Kâzım Vehbi Bey (Ergani)

REİS — Efendim celseyi açıyorum. Yirmi beşinci maddenin müzakeresine başlıyoruz.

Madde 25. — Meclis kendiliğinden intihabatın teccidine karar verebileceği gibi Reiscumhurda Hükümetin mütalâasını aldıktan sonra erbabı mucibesini Meclise ve millete bildirmek şartıyla buna karar verebilir,

REİS — Söz isteyenler isimlerini yazdırsınlar.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey, usul hakkında söyleyeceğim, lehinde ve aleyhinde söyleyecek arkadaşlar ayrılınsınlar.

KANUNU ESASİ ENCÜMENİ REİSİ YUNUS NÂDİ B. (Menteşe) — Efendim söz alan arkadaşların miktarından da anlaşılacağı veçhile bu maddeye fazla ehemmiyet verildiği anlaşılıyor. Meclisi Âlinin fazla ehemmiyet vermekte hakkı vardır. Encümen de bu maddeye çok ehemmiyet vermiş ve çok meşgul olmuştur. Maahaza encümen tekrar tetkik etmek ve tarzı tertibine ait bâzı tadilât yapmak üzere... (Hayır hayır sesleri) Maddenin encümene iadesini talebediyor. (Söz istiyoruz sesleri)

REİS — Efendim mevzuubahis maddeyi tekrar tetkik etmek üzere encümen istiyor. Bunu reye koyacağım. (Hayır sesleri)

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Reis Bey usul hakkında söyleyeceğim. Efendiler Meclisi Âlinizin müzakeratına ve müzakeratın sureti icrasını tesbit eden eşkâle hâkim elimizde bir Nizamnamei dahilimiz var. Encümen

Nizamnamei Dahilinin ahkâmı sarıhası haricinde hiçbir talep yapamaz. Yaparsa talebi merdud, gayrimerguptur. Elimizdeki Nizamnamenin iki, üç maddesinde her hangi encümenin evvelce tetkik ve tettebbu ederek lâyihaî kanuniye halinde tesbit ve heyeti celilenize takdim etmiş olduğu her hangi bir lâyihaî kanuniyeyi veya onun bir maddesini tekrar tetkik etmek üzere iadesini talebetmesi muayyen usul ve şerait maksurdur. İddiamı tesbit için şeraiti nizamiyeye istinadediyorum ve okuyorum : (67 nci madde : (82 nci madde sesleri) bir kaç maddeden bahsettim. Birinci ve ikinci müzakere esnasında takdim olunan tadilnamesi aidolduğu encümenler, tadil için encümen namına talebedince havalesi lâbuttur) Ancak efendiler, maddenin sarahati katiyesinden müsteban olduğu veçhile tadilnameler verilmiş olması şarttır. Ancak tadilnameleri talep halinde mütalâası nazarı dikkate alınır. (İsterse Meclis verir sesleri) Müsaade buyurunuz efendim. Henüz birinci maddeyi söyledim. Bir kaç madde demiş bulunuyorum. Ve bu maddeler hakkında tadilnameler verilmiş bulunsaydı bile mahza tadilname verilmiş olmasına istinadederek şu maddeye istinaden 25 nci maddenin tekrar tetkik edilmek üzere encümene iade edilmesi muvafık olamaz diyor. Zira birinci ve ikinci müzakerenin cereyanı esnasında kuyudundan anlaşılacağı veçhile alelâde müzakereye tâbi olan levayihî kanuniyenin müzakeresi esnasında verilmiş tadilnameler üzerine böyle bir talepna-

me vâkı olursa encümenin bu talebine mutavaat etmek lâbuttur. Fakat derdesti müzakere olan Teşkilâtı Esasiye Kanunu lâyihası müstacel ruznameye dâhil ve sureti katiye nihaiyede müzakere edilmek üzere bulunan bir kanundur. Binaenaleyh bu noktai nazardan bu cihetle de bu madde dahi encümenin talebine medarı istinadolamaz. Bu hususa müteferri mütalâatımı takyidetmek için 67 nci maddeyi velyeden 68 nci maddeyi huzuru âlinizde kıraat etmek mecburiyetindeyim. Demiştim ki, müstacel ruznameye tâbi ve sureti nihaiyede müzakere edilmekte bulunan bir lâyiha kanuniyenin veyahut onun bir maddesi hakkında tadilname verilmiş olması halinde dahi talep şayanı iltifat değildir. Zira 68 nci madde diyor ki, birinci ve ikinci müzakerecinin cereyanı esnasında takdim olunan tadilnamelerin encümene havalesi mazbata muharrirleri tarafından talebolunmadığı halde tadilnamenin esbabı mucibesi sureti mutlakada mücmelen beyan olunur. İkinci müzakereci esnasında - şayanı dikkat nokta burasıdır - ancak encümen âzası cevap verebilir. Onun üzerine tadilnamenin nazarı mütalâaya alınıp alınmamasına heyetçe karar verilir. Demek oluyor ki ikinci müzakere bir müzakereci katiye ve intihaiye olduğundan ona Heyeti Umumiyede âzayı kiram cevap verebilir. Encümen, bunu isterse 67 nci madde hükmü bilâkaydu şart müessir değildir. Yani iademin lâbut olması ve zaruri olması mürtefidir, yoktur. Sekizinci fasıl isticai kararı serlevhası altında 78 - 79 ncu maddeler müstaceliyet kararının sureti itasına ve iddiasına dair ahkâmı muhtevidir. 80 nci madde isticai kararını müteakıp heyet lâyiha veyahut teklifin derakap müzakeresine karar ita etmek, 81 nci madde tacili karargir olan lâyiha ve teklifler yalnız bir defa müzakere edileceğine mütevakıftır, 82 nci madde lâyiha veya teklifin heyeti umumiyesi reye konmazdan evvel sebk ve raptının tetkikine lüzum görülürse encümene gönderilmesi caizdir. Bunu encümen talebeder. Her halde irsal olunmak lâzımdır. Binaenaleyh anlaşılıyor ki, müstacelen müzakere edilen bir maddenin encümene gitmesi, ihtiva ettiği hükmün ruh ve mânası değiştirilmemek şartıyla o ruhu ifade eden yani sebk ve raptın tashihi için isterse o zaman gitmek mecburi-

yeti vardır. Aksi takdirde memleketin bir küllü vahid halinde Teşkilâtı Esasiye Kanununa âcil ve şedit bir ihtiyacı bulunduğu ve yüzbin defa bu kürsü muallâdan bahsedildiği, iddia olunduğu, itiraf olunduğu halde bugün her hangi bir sebeple ve nizamnamenin ahkâmı sarıhası haricinde ve fevkinde ceffalkalem bir taleple bu maddenin encümene gitmesini Heyeti Celileniz katiyen tecviz ve kabul etmemelidir. Ve etmemek lâzımdır. Binaenaleyh teklifi vâkıun kabul edilmemesini teklif ediyorum.

RECEP B. (Kütahya) — Efendim, hakikaten henüz bir kanunun müzakeresine ve maddesine başlamazdan evvel, sürü' esnasında yeniden o maddeyi müzakere etmek üzere encümene gitmesine dair Nizamnamede bir madde yoktur. Binaenaleyh encümenin şimdiki talebi nizamname mucibince değildir. Eğer Meclisi Âliden fevkannizam karar alır da onu gönderirse o başka. Elyevm elde mevcut nizamnamede böyle bir madde yoktur. Fakat lüzum görür, encümen talebeder ve Meclis de iltihak ederse gönderir, o başka. Mevzuubahsolan nizamnamenin 67 nci maddesi - bendeniz bu meseleyi hiç söylemeyecektim. Birinci meseleyi söyliyerek kürsüden inecektim. Fakat Süreyya Bey muamelenin mabadına aidolan birtakım tabirat hakkında mütalâatta buldukları için hakikata tevafuk etmiyen o noktalar hakkında Heyeti Celilenizi tenvir etmek üzere aldığım sözden bilistifade kürsüye geldim - Nizamnamei Dahilinin 67 nci maddesinde her hangi bir lâyiha kanuniyenin birinci veya ikinci müzakereci başladıktan ve maddenin ruhunda ifade edilen tadilname tabirine nazaran müzakere başlayıp âzayı kiramdan birçok teklifler vâridolduktan ve o teklifleri Maksamı Riyasete tevdi ettikten sonra tebellür eden efkâra nazaran her hangi bir maddeyi o tadilnamelerle encümenin esasen teklif ettiği maddenin heyeti mecmuasını bir araya getirerek her hangi bir formül getirmek üzere encümenin maddeyi talebetmesi hakkı sarıhidir. Nizamnamenin bu sarahati mucibince bu maddenin encümene iadesi, bir talep vukuunda encümene tevdi edilmesi lâbuttur. Bunun hakkında (isticai kararı yoksa sesleri) onu da arz edeyim. Süreyya Beyefendinin burada tefsiren ifadelerini - hattâ tefsire dahi mahal yoktur - bir kaydı tefsiri

ve kendi fikirlerine göre muvafık olduğuna dair bir fikir beyan ettiler. Bu teklifiyle nasıl encümenin nizamnameye mutabakatı yoksa Süreyya Beyin başlamış bir müzakerenin tadilnamelerin zuhur etmesi halinde encümenin talebetmesinde bu maddenin şâmil olmayacağı hakkındaki ifadelerinin dahi nizamnamenin muvacehesinde hiçbir kıymeti yoktur. Çünkü nizamname birinci ve ikinci müzakeredir diye tasrih etmiştir. İstical kararıyla ruznameye alınıp müzakere olunan her hangi bir madde eğer nihai müzakere noktai nazarından yani bir daha müzakere edilmeyeceği noktai nazarından telâkki edilirse o şeyin birinci defa müzakeresi demektir veyahut birinci veya ikinci müzakeredir. Binaenaleyh birinci ve ikinci olmak sıklıklarından tecerrüdedemez. Halbuki nizamnamede birinci veya ikinci müzakerede olsun tadilnameler verildikten sonra yeni tebellür etmiş bir fikre göre, yeni bir teklifle encümen Heyeti Umumiyyeye gelmek için maddeyi talebederse bu talep is'af olunur. Doğrudan doğruya Makamı Riyaset encümene tevdi eder. Hususi bir tefsir ile başka bir surette telâkkiye imkân yoktur. Çünkü kanun mühim olur, mühim olmazsa da ya bir paraya taallük eder. Mühim olan bir şeyin müzakeresinde ve müzakereyi icra eden yüzlerce zevattan mürekkebolan Heyeti Umumiyedeki âzanın muhtelif teklifleri toplanırsa bu teklifler içerisinde lâzımgelenlerini suhuletle tefrik ve temyiz ve aynı zamanda muhtelif teklifleri bir formül içerisinde toplamak noktai nazarından birinci olsun, ikinci olsun her hangi müzakerede olursa olsun bu gibi teklifler vâridolduktan sonra hepsini derli toplu olarak encümen mütalâa edip ve tecelli eden mütalâaların muhassalasını onlarla tevhid ederek Meclisin huzuruna gelmek isterse Nizamnamenin tâbiri fevkinde akıl ve basiret dahi böyle bir teklifin kabulünü ve encümene sevkini istilzam eder. Binaenaleyh şimdi içinde bulunduğumuz şu teklifin geri alınmasındaki encümenin talebinde bendeniz de müttetik değilim. Encümen noktai nazarını tesbit etmiş ve muvacehemize gelmiştir. Müzakeresi için hazırlanmışızdır. Bu müzakere esnasında muhtelif tadilnameler, yekdiğerine girift olarak muhtelif takrirler verilirse encümen de onları talebederse nizamnamenin sarahati katiyesine muvafık olarak Ma-

kamı Riyaset encümene iade eder. O vakit encümenin işidir. (Hayır, hayır sesleri) Hayır ve evet demek hepimizin hakkıdır. Fakat bendeniz Nizamnameden bahsediyorum. Süreyya Beyin ifadesiyle Nizamname arasında hiçbir mü-nasebet yoktur.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim, mevzuu müzakere olan 25 nci maddenin encümene iadesini talepte encümenin acele ettiğini zannediyorum. Encümen de istical ettiğine kaanidir. Meclisi Âlinizin ne itkadatta bulunacağı, ne kanaat izhar edeceği henüz malûm olmadan encümenin bunu geri almak teşebbüsü, talebi neye istinadeder? Çünkü Nizamname gayet sarıhtır. Encümenin ihzar ettiği şey mevkii münakaşaya vaz'edilecektir. Yoksa bu encümenin malı değildir ki istediği zamanda al-sın ve versin, hiç böyle bir kaydımız yoktur. Encümen, mütehassıs encümen bunu ihzar etmiştir, buraya gelmiştir. Müstaceliyet kararına merbut olan levayihî kanuniyenin müzakeresi ise 82 nci madde ile tâyin ve tasrih edilmiştir. Madde şu veçhiledir :

«Lâyihâ veya teklifin heyeti umumiyesi re-ye konmazdan evvel sebk ve raptın tashihine lüzum görülürse aidolduğu encümene gönderilmesi caizdir.» Vacip değil caizdir. (Handeler) «Bunu encümen talebederse her halde irsal olunmak lâzımgelir.» Eğer nazarı itibara alınan tadilnamelerin ruh ve mâna itibariyle karargir olan esasatın kabulünden sonra sebk ve raptın tashihi lâzımgelir ve encümen talebederse encümene göndermek lâbüttür. Fakat hiçbir suretle ruhu mânayı tadile cesaret etmemek şartıyla mukayyettir. Nizamname ile âmil olacak ise lâzımdır, caizdir, lâbüttür. Fakat ruhu mânayı muhafaza etmek Nizamnameye tabi olmak üzere lâbüttür. Encümene tevdi takdirinde encümen, bilâteahhur tashihâtı lâzimeyi bilicra Heyete tevdi eder. Heyetçe yalnız tashihâtı vâkıa üzerine müzakere cereyan eder. Mesele sebk ve raptır. Binaenaleyh henüz Heyeti Umumiye maddei kanuniyenin müzakeresine başlamazdan evvel maddei kanuniyeyi encümenin biz isteriz, demesi hangi salâhiyetledir? Encümenin ihtisasından istifade etmek isteriz. İhzar eyledikleri kanun münasebetiyle Avrupa parlâmentolarındaki eşkâli ve kavanini esasiyeyi düveliyeyi tetkik etmeleri itibariyle istifade ediyoruz ve etmekteyiz. Fakat ihzar edil-

miş ve enzarı münakaşaya vaz'edilmiş olan madde kanuniyeyi hiç söz söylemeden ve bunu ne için ihzar ettiklerini ve ne için geri aldıklarını söylemeden buradan geriye alacağız diye kürsüye çıkmaları abestir.

REİS — Efendim, Karesi Mebusu Vehbi Bey, usulü müzakere hakkındaki müzakerenin kifayetini teklif ediyor. Usulü müzakere hakkındaki müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Usul hakkındaki müzakere kâfi görülmüştür. Maddeye geçilmiştir. Söz almış olan sözlerini söyleyeceklerdir.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Beyefendi, maddenin leh ve aleyhinde söyleyecekleri tesbit ettiniz mi?

REİS — Efendim, evvelâ encümenin teklifini reye koyayım. (Hayır sesleri)

VEHBİ B. (Karesi) — Leh ve aleyhte olarak tasnif ediniz.

REİS — Reşad Bey aleyhinde mi söyleyeceksiniz?

REŞAD B. (Saruhan) — Evet efendim, aleyhinde. Muhterem arkadaşlar, bu yirmibeşinci maddenin esas ve hukukî cihetleri hakkında bu kanunun heyeti umumiyesinin müzakeresi münasebetiyle lâzımgelen sözler söylenmiştir. Esasen hukukî cihetleri, bendenizin ihtisasım dâhilinde değildir. Bendeniz başka cihetlerden bahsedeceğim.

MAHMUD B. (Siird) — Ciheti maliyesinden mi?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Ciheti tarihiyesinden.

REŞAD B. (Devamla) — Arkadaşlar, bendeniz dairei intihabiyesinden en son gelen arkadaşımızım. Halkın hissiyatını arz edeceğim. Halkın temayülâtını, teheyyücatını arz edeceğim (Bravo sesleri) ve bunda bizzat Gazi Paşa Hazretlerinin nasihatlarına istinadedeceğim. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun, millet hâkimiyeti esas düsturlarının en mühimmini ve ruhunu teşkil eden bu yirmibeşinci maddedir. Bu madde hakkında temasta bulunduğum İzmir, Saruhan, Karesi vilâyetleri, halkından edindiğim intibaatımı arz edeceğim.

NİYAZİ B. (Mersin) — Mektuplar da vardır.

REŞAD B. (Devamla) — Bu maddenin şediten aleyhinde bulunan arkadaşlarımızın kıymetli mütalâaları halkça tamamen tetkik edilmiştir. Fakat onlar başka türlü düşünüyor. Ve hiçbirisini şimdi size okuyacağım bu parçalardan, düsturlardan daha canlı ve bunlardan daha kuvvetli ve müessir görmüyorlar. Binaenaleyh düşünceleri meyanında bunlara da istinadederek kararlarını vermişlerdir. Bu düsturlar vaktiyle Gazi Paşa tarafından millete ve bilhassa benim memleketimde ve dairei intihabiyemde söylenilmiş ve nusus kuraniye gibi ezberlenmesi tavsiye edilmiş düsturlardır ve bunları bendenize hatırlatan ve anlatanlar da Gazi Paşa Hazretlerinin bu vesayasını harfiyen ezberliyen ve icabatını tamamen ifa etmeye hazırlanmış olan Türk Gençliğidir. Düsturlardan vazgeçilip geçilmediğini anlamak için geldim. Beni Türk Gençliği göndermiştir. Temaslarımı Hükümet tahkik edebilir.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Türk Gençliğinin sizden başka murahhası yok mu idi Reşad Bey?

REŞAD B. (Devamla) — Onlar kiminle temas edeceklerini bilirler. Binaenaleyh çok kısa ve müessir olan bu düsturlardan birkaç tanesini müsaadenizle arz edeceğim. Gazi Paşa Hazretleri; bu düsturlardan birisini bundan üç ay kadar evvel Akhisar'da, benim doğduğum, büyüdüğüm bir yerde irat buyurmuştur. Milleti bu suretle de bizzat ikaz ve irşat ve milletimizin bu yoldaki kanaatlerini tahkim ettiklerinden dolayı Gazi Paşa Hazretlerine burada teşekkürlerimi arz etmek borcumdur ve Gazi Paşa Hazretleri katiyen emin ve müsterih olsunlar ki, millet yine kendi tâbir ve tavsiyeleri veçhile hâkimiyetlerinden bir zeresini ismi ve makamı her ne olursa olsun ve kim olursa olsun hiçbir makama hiçbir ferde tevdi ve teslim etmeyecektir. (Yaşa sesleri) (Alkışlar)

NİYAZİ B. (Mersin) — Kanunu Esasiden bahsediyoruz.

REİS — Rica ederim, hatibin sözünü kesmeyin.

REŞAD B. (Saruhan) — Arkadaşlar halk, halkçılık bekliyor. İş bekliyor. Hakikat bekliyor. Ferdî saltanat, ferdî hâkimiyet mülâhazalarında bulunanlar emin olunuz millet nazarında müttehimdir. Bunun aksini vârit görenlere meydan açıktır. Şu dakikadan iti-

baren tecrübe edebilirler. Beyefendiler müsaade buyurursanız o düsturları arz edeceğim, lüzum görmüyorsa vazgeçeyim. (Dinliyoruz sesleri) Arkadaşlar birincisi memleketim olan Akhisar'da söylenmiş olan düsturdur ki, şudur «Türk milleti yeni bir iman ve katî bir azmi millî ile yeni bir Devlet kurmuştur. Bu Devletin istinadettiği esaslar istiklâlî tam ve bilâkaydu şart hâkimiyeti milliyeden ibarettir. Millet bu hâkimiyetten bir zerresini feda edemeyecektir. Gözünü açmıştır. Bizim dinimiz, milletimiz fakir ve miskin ve zelil olmayı tavsiye etmez. Bilâkis Allah da, Peygamber de insanların ve milletlerin izzet ve şerefini muhafaza etmelerini emrediyor. Her yerde olduğu gibi buradaki temaslarımdan da anladım ki, millet hâkimiyetini muhafaza hususunda büyük bir azim ve kudret göstermektedir. Hakikatı gören ve anlıyan milletimiz elbette bundan sonra candan ve gönülden çalışacak, naîli refah ve saadet olacaktır» yine dairei intihabiyemin Alaşehir merkezinde Gazi Paşa Hazretlerinin irat buyurdıkları düsturlardan diğer birisi «memleketimizin mamur ve milletimizin mesudolması her ferdin âzami fedakârlığıyla, hâkimiyeti milliyeyi muhafaza etmesiyle kabil olacaktır. Arzumuz haricen İstiklâl ve dâhilen bilâkaydu şart hâkimiyeti milliyeyi muhafazadan ibarettir. Hâkimiyeti milliyemizin velev bir zerresini haleldar etmek niyetinde bulunanların kafalarını parçalıyacağımızdan eminim» Gazi Paşa Hazretleri bunları nususunu kuraniye gibi ezberleyin diye tavsiye buyurmuşlardır. (Gürültüler)

Arkadaşlar anlıyorum ki, devam arzu buyurulmuyor. (Hayır efendim, devam devam sesleri.)

RECEB B. (Kütahya) — Reşad Beyefendi rica ederiz devam ediniz. Herkes kemalî serbestî ile sözlerini söylemelidir. Rica ederim. Devam ediniz.

REŞAD B. (Devamla) — Maksat bu düsturlardan vazgeçilip geçilmediğini anlamaktır. Gazi Paşa Hazretlerinin anasının mezarında ahdupeymanı «validemin zıyaından şüphesiz çok müteessirim. Fakat bu tessürümü izale ve beni müteselli eden bir husus vardır ki o da: Anavatanımızı mahiv ve harabiye götüren idarenin artık bir daha avdet etmemek üzere me-

zarı ademe götürülmüş olduğunu görmektir. Validem bu toprağın altında, fakat hâkimiyeti milliyeye ilelebet pâyidar olsun. Beni müteselli eden en büyük kuvvet budur. Evet hâkimiyeti milliyeye ilelebet devam edecektir. Validemin ruhuna ve bütün ecdat ruhuna mütehid olduğum vicdan ve yeminimi tekrar edeyim. Validemin metfeni önünde ve Allah'ın huzurunda ahdupeyman ediyorum. Bu kadar kan dökerek milletin istihsal ve tesbit ettiği hâkimiyetin muhafaza ve müdafaası için icabederse validemin yanına gitmekte asla tereddüt etmiyeceğim. Hâkimiyeti milliyeye uğrunda canımı vermek benim için vicdan ve namus borcu olsun» (Bravo sesleri) (Alkışlar) Arkadaşlar, yine o tarihlerde bir sual üzerine Halk Fırkasından bahis buyurulurken Gazi Paşa Hazretleri bu fırka hakkındaki düsturlarını şu suretle irat buyurmuşlardır. «Halk Fırkasının ruhu aslisi, istiklâlî tam ve bilâkaydu şart hâkimiyeti milliyedir. Bu milletin mukadderatını ellerine tevdi edeceğimiz insanlardan mürekkep Meclis ve Onun Hükümetinin dikkatle takibeceği, fakat hiçbir taraftan milletin istiklâline, hâkimiyetine göz dikilmemesinden ve bu istiklâl ve hâkimiyete dikilecek gözleri çıkarmaktan ibaret bulunacaktır» Efendim, bu kitap serapa böyle düsturlar ve nasihatlerle doludur. Burada bırakıyorum.

BAŞVEKİL İSMET Pş. (Malatya) — Bir sual sormak isterim. «Hükümetin ledelicap tahkik edebileceği bir vaziyet» buyurdular. Anlamak istiyorum bir içtima mı olmuş?

REŞAD B. — Hayır temas..

İSMET Pş. (Devamla) — Ve o içtimanın neticesi mukadderatını mı tatbik ediyorlar ve Büyük Millet Meclisinin vereceği her hangi bir karar buldukları içtimanın hoşuna gitmezse icraat için bir karar mı almışlardır?

REŞAD B. — Hayır efendim.

İSMET Pş. (Devamla) — Büyük Millet Meclisinin kararı fevkinde bize vaziyet mi ifade ediyorlar. Hükümet bu hususu anlamak ister.

REŞAD B. — Arzuları, temaları, heyecanları arz ediyorum. Hiçbir içtima olmamıştır. Fakat mütemadiyen temasta bulunulmuştur.

İSMET Pş. — Hükümetin tahkik edebileceği bir vaziyeti ifade ediyorlar. Demek isti-

yorsunuz ki bir nazariyenin muhafazası için bir heyet, fevkalâde hassastır. Güzel.. Fakat bütün bu işler Büyük Millet Meclisinin vereceği karar ile sükûn ve istikrar bulacaktır. Bu vaziyeti mi ifade etmek istiyorsunuz?

REŞAD B. — Paşa Hazretleri bendenize «o halkın murahhası yalnız senmişin?» dediler. Bu suale cevab olmak üzere dedim ki: Halk ile temas ettim, halkın heyecanlarını ve arzularını dinledim. Bu suretle dairei intihabiyemde temasta bulunduğumu ve bu suretle onların arzularını ve temennilerini arz etmek...

İSMET Pş. — Vazifenizdir. Dinlersiniz. Fakat bizim için tahkik edebileceğimiz bir şey söylediniz. Mesele vazih olsun. Dünya karşındayız. Ne tahkik edeceğim?

REŞAD B. — Arkadaşlar bendeniz arzuyu, heyecanı ve şahsi kanaatimini şu suretle hulâsa edeceğim. Mâruzatım uzundur. Fakat bâzıları mütahabbis oluyorlar, müteessir oluyorlar. Kanaati katiyem şudur ki farzı muhal olarak Allah Reisicumhur olsa, katî arz ediyorum, kestiriyorum. (Hâşâ sesleri) Hâşâ... Melâikei Kiram Heyeti Vekile olsa fesih salâhiyetini verecek yoktur. (Alkışlar)

İHSAN B. (Cebelibereket) — Efendiler gayet mühim bir meseleyi müzakere ediyoruz. Hatip, sözlerim çok fakat bâzı adamların hissiyatından dolayı söylemeyeceğim diyor. Tenevvür etmek ihtiyacındayız, vasifesidir ve söylemelidir. Varsa söylesin, rica ederim söyleyiniz.

REİS — Lehte ve aleyhte söyleyecekler vardır. Bir lehte, bir aleyhte, bir hakkında söz vereceğim. Ragıp Bey?

RAGİB B. (Kütahya) — Efendim asıl maksadımı arz ve izah etmezden evvel benden evvel bu kürsüde beyanatta bulunan muhterem arkadaşım Saruhan Mebusu Reşad Beyin temas ettiği noktaya ait mütalâatımı arz edeceğim. O da Reşad Beyin bütün millet gibi hâkimiyeti milliyeyi hırzıcan etmesinden ibarettir. Efendiler Meclisi Âli bir tezdidi intihaptan sonra, yani yeniden yapılan intihaptan sonra bu kürsüye gelerek hâkimiyeti milliyeye sadık kaldığına ferda ahdetmiştir. Binaenaleyh hâkimiyeti milliyeye üzerinde Meclisi Âlide yüreği titremiyen hiçbir arkadaş tasavvur etmediğim gibi millet içerisinde böyle bir tasavvuru hiyanet addederim. Halbuki mevzuubahis ve

müzakere olan madde, hâkimiyeti milliyeyi zerre kadar takyidemediği gibi takviye edecek ahkâmı havidir. Hâkimiyeti milliyeye denince milletin ârası hiss olunmayacaktır. Onun gönderdiği vekiller mütemadiyen burada oturacaktır, dersek belki bir takyit vardır. Fakat zaman zaman milletin ârasına müracaat edilecektir dersek o zaman hâkimiyeti milliyeye tecelli edecektir. Onun içindir ki bendeniz bu maddeyi müzakere ederken, hâkimiyeti milliyeye zaten esas olduğundan - bu madde ile değil - selâmeti fikir ve muhakeme ve mütalâa noktai nazarda böyle heyecanlı bir mevzuu ortaya sürmemenizi rica ederim. Gelelim noktai nazarıma : Efendim malûmuâliniz bu kanun heyeti umumiyesinin müzakeresi esasında bu âciz arkadaşımız, ben doğrudan doğruya tezdidi intihabı ve bizzat tezdidi intihabı muvafık buluyorum. Fakat şeklini muvafık bulmuyorum. Mesele şekil meselesidir. Bunu da maddede arz ederim. Bu husustaki noktai nazarımı, demiştim. Filhalka efendiler yirmibeşinci maddenin şekline göre yani Reisicumhurun Hükümetin reyini alarak tezdidi intihap kararı verebilmesi şekli bence sakattır. Bir kaç cihetten bu şekil sakattır. Fakat mutlak tezdidi intihaba karar verilebilmesi lüzumuna tamamen kaani olduğum için bu şekli attıktan sonra yeni bir şekil ortaya atmak zaruret ve mecburiyeti kendiliğinden tahakkuk eder. Ben bu şekli düşündüğüm vakit birçok şeyler hatırıma geldi. Fakat bunlardan en muhkemini, en kuvvetlisini tezdidi intihap kararında, bizzat Meclisin değil, hariçten her hangi bir zat veya heyetin tezdidi intihap lüzumunu hissettiği vakit hiç değilse Meclisten dahi bir kısmın, bâzı bir zümrenin bu kararı tasvibetmesi şeklinde bir neticeye vâsıl oldum. Meclisi Âli kendisi için tezdidi intihaba karar verebilecektir. Bu lüzumu hissederek de kendisi karar verirse mesele yoktur. Fakat efendiler öyle zamanlar olur ki Meclisi Âli bu kararı vermekte tereddüt ve teşettüte düşer. Yani Mecliste mütemadi bir his caridir, bir sinir caridir. Bâzı vakit olur. Her parlâmentoda ve bütün dünyanın en yüksek parlâmentolarında bu müşahede edilmiştir. Böyle bir zamanda memleketin menafii âliyesi bir tarafta, Meclisin dedikodusu bir tarafta bulunduğu bir zamanda karşısında yine Meclisi Âliden aldığı salâhiyetle mukadderatı millete hâkim ve mü-

dir olan bir zümre görür. Artık bu memleketin menafii âliyesiyle gayrikabili telif bir vaziyet vardır. Bu her vakit olmaz. Belki bizim Meclisimizde inşallah hiç olmaz. Çok temenni ederim ki bizim Mecliste ve bizden sonra gelecek meclislerin hiçbirisinde olmasın. Fakat hukuku esasiye noktai nazarından bu, cihanca kabul edilmiş bütün dünyanın parlâmentonlarınca kabul edilmiş bir hakikattir. Bizim de Teşkilâtı Esasiyemizde böyle bir madde bulunması itibariyle derim ki efendiler Reiscumhur...

NIYAZI B. (Mersin) — Her Mecliste kabul edilmiş değil.

RAGİB B. (Devamla) — Kürsüye gelir izah buyurursunuz. Bir iki tane müstesna olabilir. Şimdi Reiscumhur Meclisi Âlide memleketin menafii âliyesiyle kabili telif olmayacak bir vaziyet görür ve sülûs âzamanın reyini alırsa tecdidî intihabat ettirebilir. Bu şekil hem Meclisi Âliyi tatmin eder ve hem de zannediyorum ki hukuku esasiye uleması her halde iyi izah ederler - Hem de Meclisi Âlinin nazarında - bizim teşekkülümüze göre - kuvvetli bir hükmü ifade etmiş bulunur. İşte bu noktai nazardandır ki efendiler, mütalâatımı daha ziyade uzatmaya ve zatiâllerini tasdia lüzum görmüyorum. Bir takrir de veriyorum kabul buyurursanız geçer.

REİS — Hakkında söyleyeceklerden Refik Bey Konya.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Refik Konya aleyhinde söyleyecek.

REİS — İhsan Bey zatiâliniz hakkında mı söyleyeceksiniz?

İHSAN B. (Cebelibereket) — Evet efendim.

REİS — Buyurun efendim.

İHSAN B. (Cebelibereket) Muhterem arkadaşlar pek büyük bir kelimenin pek şümüllü mânâsiyle mühim ve hayati bir meseleyi halletmet vazife ve mecburiyeti karşısında bulunuyoruz. Her hangi bir meseleyi doğru halletmek ve neticeye hakikaten vusul imkânı görebilmek için o meseleyi muhakeme ve tetkikte hayattan ve ihtiyaçtan alınmış esaslar üzerine muhakemeyi yürütmek lâzımgelir. Hayata, ihtiyaca tevafuk etmiyen mücerrette, hayalde nazari düşünceler, nazari noktai nazarlar veya hissi noktai nazarlar üzerine binayı muhakeme

edildiği zaman daima hatalı neticeye vâsıl olmuş bulunuruz. Bendeniz de müsaadei aliyenizle doğru bir neticeye varmak için muhakemata esas ittihaz edeceğim istinatların, hayatın ve tecrübelerden alacağım nazariyatın beni aldatmayacağına kaaniim. Meselâ bütün hissiyatıyla, tehyücatıyla, esasen kendilerine karşı derin hürmet hisleriyle mütehasis olduğum ve bu gösterdikleri tehyücatla bu hürmetim daha ziyade teza'uf eden Saruhan Mebusu Reşad Bey; nazari nikatı esas ittihaz ettiği için yanıldığını görüyorum. Buyurdular ki «Hâkimiyeti milliye tahtı tehlikededir.» Evvelâ neticeyi arz edeyim de mütalâatımın bir safhasını görür görmez netice budur diye hemen izharı efkâr buyurmayınız. Beraber yürüyelim ki neticeyi haledelim. Hâkimiyeti milliyenin tahtı tehditte bulunmasına millet mütehyiçmiş. Efendiler, en âciz, en zayıf bir kardeşiniz olmakla beraber hâkimiyeti milliyeye ufak bir taarruza karşı hayatını ve ailesinin hayatını feda edeceğine Heyeti Âliyeniz huzurunda iffetimle, namusumla söz vermişlerden birisi de benim. Hâkimiyeti milliyeye taarruz eden bir kimseye karşı tahammül gösterecek hiçbir kimse tasavvur edemiyorum. Hâkimiyeti Milliyeye taarruz edenler, Hâkimiyet milliye taraftarlarının çizmeleri altında kafası ezilmesi lâzımgelenlerdir. (Bravo sesleri) Nazari olarak Hâkimiyeti milliye noktai nazarından işi muhakeme edersek Saruhan Mebusu Muhteremine arz ederim ki hatalı ve benim de arzu etmediğim bir netice çıkar. Hâkimiyeti Milliye nedir? Hâkimiyeti Milliye bilâkaydû şart milledir. Millet; vazifesini, mukadderatını idare etmek üzere bâzı vazaifi idariye ve siyasiyesini bize vermiş ve bizi buraya göndermiştir, pekâlâ, millet bize tevdi ettiği noktai nazari, muayyen programı bir müddet sonra tadil mecburiyetinde kalırsa ve derse ki «ben noktai nazarımdan döndüm. Bunu tatbik edeceksiniz.» Bizi değiştiremez mi, bizim değişmekliğimiz lâzımgelmez mi, hâkimiyeti milliye bunu istemez mi, emretmez mi, hâkimiyeti milliye, milletin hâkimiyeti değil midir? Müsaade buyurun veyahut millet noktai nazarından doğmamış da biz mileden aldığımız vazifeyi iyi tatbik etmemişiz. Bunu değiştireceğim, yeni vekil göndereceğim demez mi, demesi icabetmez mi? Binaenaleyh nazari olarak işi muhakeme

ettiğimiz zaman Reşad Bey kardeşimin hiç de arzu etmediği neticeye varırız. Esasları hayattan ihtiyaçtan aldığımız zaman ve ona göre muhakematımızı yürüttüğümüz zaman hakikate vâsıl oluruz. Şimdi efendim, Reiscumhur Heyeti icraiyenin de muvafakatini alarak Mecliste tecdidi intihaba karar vermeli imiş. Bunun faydalarını, zararlarını tahlil edelim. Heyeti icraiye, Heyeti Celilenizle daima mücadelede bulunan bir akalliyettir. Heyeti Celileniz daima onun bütçesini, müctemian münferiden harekâtını tetkik eder. Kontrol eyler. İcabında ademiitimatla ıskat eder. Binaenaleyh ne kadar samimî olursa olsun arada bir çekingenlik, bir resmiyet vardır. Heyeti icraiye, Heyeti Celilenizin muarızdır. Böyle Heyeti icraiye'nin elbette Reiscumhurla bilittihat Heyeti Celilenizi dağıtmak yani tecdidi intihap kararını ve salâhiyetini verdiğiniz zaman hepimiz bilirsiniz ki efendiler, sizin hayatta teşriî kuvvetleriniz az olduğu zamanlardır. (Tamamen yok olduğu zaman sesleri)

Efendiler ben, Reiscumhurun hükümetle bilittihat, bilittifak Heyeti Celilenizi feshetmesinden, yahut dağıtıp da tecdidi intihabata karar vermesinden korkmam. Karar vermek salâhiyetinin kendisinde temerküz etmesinden dolayı Meclisin, vazifei teşriîyesini hakkiyle ifa edememesinden korkarım. (Bravo sesleri) Binaenaleyh Heyeti icraiye ile Reiscumhura tecdidi intihap salâhiyetini vermeyi zaten hayat doğru görmez. Pekâlâ... Safhanın ikisini alalım. Yine hayattan aldığımız neticeye göre. Efendiler öyle biran gelir ki her hangi bir Meclisin tecdidi intihabı kararının diğer bir Meclise karşı verilmemesi memleketin menafii âliye ve hayatiyesine doğrudan doğruya mutabık olur. Gördük, Hükümet, memleketi teali ettirmek, yükseltmek ve idare etmek için elindeki müspet ve yüksek programını tatbik etmek üzere iken istinadedeceği bir ekseriyeti bulamaz. Meclisin içerisinde bir teşettüt hükümandır. Kimse, kimseyi dinlemez ve kimse, kimse ile itilâf etmez. Bir tarafta 30 kişi fiskos, öbür tarafta 40 kişi fiskos, fiskos, 50 kişi öbür tarafta bilmem ne, doksan kişi kâh bu tarafa dağılır, kâh bu tarafa dağılır, Hükümet bütün devairde işini yapmaktan ziyade sandalyasında oturmak için onun bunun mutalebatını isaf etmeye yol aramaktadır. Şunu bunu memnun etmek için

çalışmaktadır. Efendiler bu oldu, bu hayatı biz yaşadık. Ey, böyle bir Mecliste, böyle bir hayat karşısında Hükümeti nasıl idare edeceksiniz, memleketi anarsiden nasıl kurtaracaksınız? Memleketin menafii tecdidi intihaba karar vermek şikkindedir ve vatanperverler, tecdidi intihaba karar vermek şikkindedir ve vatanperverler, tecdidi intihap için icabederse ölürlər. Çünkü memleket istiyor bu da bir ihtiyaçtır.

Efendiler, ben bundan neden korkarım? Demin nasıl söylüyordum. Heyeti icraiye karşı zayıf kalırız. Teşriî ve icrai salâhiyetimizden kaybederiz. Bundan korktuğumda da bir nokta vardır. O da nedir? Bir millet, ne kadar olsa mazide geçirdiği hayat ve ânesine merbuttur. Memlekette Cumhuriyeti yeni ilân ettik. Millet, Reislerin peşinden gitmeye alışmıştır ve şimdiye kadar şahıslar tarafından idare edilmiştir. Yeni bir Meclis getiriyoruz. Teşriî ve icrai salâhiyetleri nefsinde cemetmiştir diyoruz. Ve Cumhuriyet makinasını bu idare edecektir diyoruz. Demin dediğim manzara, mazallah tekevün ettiği zaman bu mücadelât biraz daha tekemmül ederek muhiti vatana aksettği zaman denmez mi ki «Cumhuriyet» dediğiniz tiyatro heyeti midir, Cumhuriyet dediğiniz bu debdebeli, gürültülü bu karmakarışık vaziyet midir, lâğnet olsun bu Cumhuriyete demez mi, Meclis tahta tehlikeye girmez mi efendiler, şu halde ne yapacağız? Hükümete bu salâhiyeti vermek teşriî salâhiyetimizi tahdid ediyor diye Meclisi feshetmemek yani tecdidi intihaba karar vermemek, hem mefkûremizi, hem de memleketin idaresini tehlikeye koyar. Şu halde yapılacak iş nedir? Yapılacak iş budur ki tehlikeleri bertaraf ederek Metinleri mezcederek yeni bir usul bulmaktır. Öyle bir usul bulalım ki Meclisi Âlinin veya bunu istihlâf edecek diğer meclisin teşriî salâhiyeti za'fa düşmesin ve aynı zamanda mecliste teşettüt hâsıl olduğu zaman Hükümet, istinadedecek bir kuvvet bulmadığı zaman, tecdidi intihabata karar vermek mümkün olsun. Bu mahzurları bertaraf etmek menabii telif ederek iyi bir usul bulmak için meseleyi ariz ve amik muhakeme etmek lâzımdır. Çok düşünmek lâzımdır. Meselâ bendenizin hatırıma şöyle bir şey geliyor. Meclisin emcümnenleri vardır. Meclisin intihabettiği şube reisleri

vardır. Encümen reisleri var, Divanı Riyaset var. Bunlar, Meclis adamlarıdır ve bunlar, Meclisin içinden intihabedilmiş adamlardır. adedi 50 - 60 kişi olur. Reiscumhur, eğer bunlarla beraber biltilâf tezdidi intihaba karar verirse versin. Katî olarak söylemiyorum. Noktai nazar olarak söylüyorum. Onun için efendiler haddi düşününüz. Efendiler, iki şeyden Heyeti Celilenizi tahzir ederim. Heyeti Celileniz, bu hissiyata kapılmaz. Biri muhakematınızı doğru yapmak ikincisi de efendiler, sabit fikirlerle, düşünmiyecek kanaatlerle bu sıralarda oturmamaktır. İstişarenin, müşaverenin fazileti, hak ve hakikati gördüğü zaman, ittifakla ona sarılmak ile tecelli eder. Onun için sabit fikirlerden tecerrüdedelim. Memleketin âli menfaatlerini gözlerimizin önüne koyalım. Noktai nazarlarımızı tesbit edelim ve bence ondan sonra maddeyi teklifatımızla beraber tekrar encümene iade edelim ve encümen yeni şeklini bize getirsin. (Hayır sesleri) Efendiler başka çare yoktur. Buna inanınız.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Arkadaşlar, milletin istiklâl ve hâkimiyetinin kuvvei müeyyidesini teşkil eden Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakeresi esnasında, hiç şüphe yok, ki bir an nazarı dikkatten durtutmamaya mecbur olduğumuz en nazik, en canlı, en tehlikeli nokta hâkimiyeti milliye esasıdır. Milletin, teferrüt ve tecerrüdetmiş oldukları için tecebbür ve tahakküme sapsmış sultanlar ve tâcdarlar elinde asırlarla inlemesinden sonra dâhilden ve hariçten gelen bütün kuvayı kahr ve zulme karşı bütün teyakuz ve intibahını bir nokta üzerinde toplayıp bir gayeye tevcih ve teksif etmek suretiyle, uzun ve müzlim seneler büyük azap ve elemeler içerisinde süren mücadele senelerden sonra, birçok felâketlere katlanmak, binlerle, yüzbinlerle evlâdını şehit vermek pahasına kazandığı hâkimiyeti milliyesinden şüphesiz bir zerre feda etmeye hicbiriniz razı değilsiniz. Milletin mutlak ve mübeccel olan hâkimiyetinin son ve ilk zerresini daîma ve daîma muhafazaya sâi olmak, Heyeti Celilenizi terkib ve teşkil eden bütün arkadaşlarımız için ve heyeti mecmuanız için vicdan, namus, ahlâk, menfaati milliye borcudur. Kendimizi, intihap esnasında, millet muvacehesinde, milletin hâ-

kimiyeti esasatına sadık kalacak ve onların hâkimiyeti mukaddesini, yine onların temayülâtı umumiye ve idarei nâzimasına tamamen mutavaat etmek suretiyle istimal ehil olduğumuzu beyan ederek huzuru millete mebus namzetliğimizi vaz'ettiğimiz zaman bir umde neşretmiş bulunuyorduk. Bu umdelerin bilhassa ikinci maddesinde, saltanatın ilgasına, hukuku hâkimiyet ve hükümrâninin gayrikabili terk ve tecezzi ve ferağ olmak üzere, Türkiye halkının mümessili hakikisi olan Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesinde mündemiç bulunduğuna dair eski Meclis tarafından müttetikân ittihaz edilmiş olan kararın lâyetegayyer bir düstur olmak üzere bizler için kabul edilmiş olduğunu bütün millete arz etmiş ve bu ruhun bizler için ebedî bir gaye olarak kabul edildiğini millete temin eylemiştik. Umdeler, Heyeti Celileyi teşkil eden bütün arkadaşların ferden ve heyeti mecmuaları itibariyle, müntahıplerimiz ve efendilerimiz olan halk ile bizim aramızda teati edilmiş ve kuvvei müeyyidesi namus diye telâkki olunmuş bir ahitnamei siyasiyedir.

Sıfatı hâzırâi vekâletimizin en canlı, en esaslı, evet bize milletin tevcih ettiği sıfatı mübeccelai vekâletinin belki yegâne, sebebi hakikisidir. Binaenaleyh, biz, Teşkilâtı Esasiye müzakeratında bu ahdi siyasi ahkâmının muhafaza ve ifasına mecburuz. Bittabi bunu biran unutamayız. Neşredilen umdelerin ikinci maddesi ile millete karşı yapmış olduğumuz bu taahhüdü siyasi, esasen Heyeti Celilenizin ittifakla mazharı kabulü olmuş ve binaenaleyh iktisabı meriyet ve kanuniyet etmiş olan dördüncü maddenin ruh ve mefumu ile dahi tekrar teyit ve tesbit edilmiştir. O madde, «Türkiye Büyük Millet Meclisi; Milletin yegâne ve hakiki mümessili olup millet namına hakkı hâkimiyeti istimal eder» ve ondan evvelki üçüncü madde yine müttetikân kabul edilmiştir ki, «Hâkimiyet bilâkaydû şart milletindir» Bu maddenin esnayı müzakeresinde «bilâkaydû şart» vasıflarının mâna ve şumulünü arz etmiştim ve benim de dâhil olduğum Kanunu Esasi Encümeni Reisi ve Mazbata Muharriri beyler de aynı noktai nazarı kabul ve teyidederek üçüncü madde bu suretle Heyeti Celilenizin mazharı tasvibi olmuştu. Binaenaleyh hâkimiyeti milliye noktasında

hiçbir arkadaşımızın, hiçbir suretle en küçük bir fedakârlık ihtiyar etmek suretiyle bir tek maddeye - bu kanun içerisinde vücut vermeye - taraftar olmadığımı katıyetle, imanı kavi ile zannediyorum, inanıyorum.

Arkadaşlar Cumhuri Devlet şekli, hâkimiyeti milliyenin vâlidî olan vahdeti kuva aslında en ziyade müteveccih bir sistemdir. Fakat yer yüzünde bulunan birçok cumhuri devlet şekillerinin hepsinde hakiki bir hâkimiyeti milliyeye mevcut değildir. Lâfzan değil, hakikaten, maddeten hür, efendi ve cidden hâkim olmak isteyen bütün milletler, cumhuri oldukları için hâkimiyeti milliyeye şemmesi taşıyan devlet sistemine değil hâkimiyeti milliyeye esasını maddeten ve fiilen yaşattığı için, vahdeti kuva esasını maddi bir surette mütecellî ve mütezahir kılan bir şekli hükümet olduğu için, cumhuri devletleri tercih ve takdir ederler ve herkes esası hâkimiyeti milliyeye ve vahdeti kuva bulunduğu için şekline Cumhuriyet denilen devlet sistemini istihsal için çalışmaktadır.

Arkadaşlar hepimiz biliyoruz ki bizim bugünkü şeklimiz, devlet sistemimiz tamamen vahdeti kuva ve hâkimiyeti milliyeye esastana müstenit bütün cihanı beşeriyetin gıpta nazarlarıyla baktığı ve bütün Avrupa düveli cumhuresinin bile bizim bugünkü şekil ve sistemimize doğru çalışmak mecburiyetinde bulunduğu bir şekli mübecceldir. Diyebilirim ki, diğer cumhuri devlet sistemine malik olan milletler, ancak felâketler ve belki kanlı ihtilâller yaptıktan sonra bizim bugünkü şekli hazır mübeccelemizi iktisaba muvaffak olacaklardır.

Devlet teşkili mülâhazası ve ihtiyacı karşısında bulunan milletler için şekli hâzır Cumhuriyetimiz, yani vahdeti kuva ve hâkimiyeti milliyeye esası maddesine müstenit olan şekli hazır Cumhuriyetimiz bir gayei mükemmeldir.

Bu hakikati el'an Makamı Cumhuriyeti işgal eden Muhterem Paşa Hazretleri bu kürsüde ifade buyurdıkları gibi birçok yerlerde de ifade buyurmuşlardır ve şüphesiz kendi lisani dehaetkârlilerinden çıkan bu hakiki söz, en katî bir kanaatle en veciz bir ifade ile bütün cihanı beşeriyete iblâğ ve isma edilmiş ve bizlerce medarı emniyet olmuştur.

Buyuruyorlar ki; «Bugünkü tarzı idare, milletin hâkimiyet ve idaresini bilâkaydû şart kendi uhdesinde bulunduruyor. Millet, mukadderatını doğrudan doğruya şunun bunun elinde değil, kendi elinde tutuyor.

Öyle bir idare elbette bir milletin namusuna ve saadetine mutabık gelir. Hâkimiyet bilâkaydû şart milletin uhdesinde tutan bir idare dedim. Hakikaten efendiler bugün dünya yüzünde hâkimiyeti milliyeye ile bu kadar alâkadar olan ve hâkimiyeti bu kadar kuvvetli surette tecelli ettiren hiçbir şekli idare mevcut değildir. En çok terakki ve temeddün etmiş tarzı idarelere bakınız, onlarda da noksan o kadar azımdır ki, bugün bizim içinde bulunduğumuz şekle girebilmek için mutlaka yeniden bir inkılâp yapmaya mecbur olacaklardır. Bilâkaydû şart tâbiriyle tasrih olunan hâkimiyeti milletin uhdesinde tutmak, bu hâkimiyetin bir zerresi, sınıfı, sıfatı, ismi ne olursa olsun hiçbir makama vermemek, verdirmemek demektir. Efendiler işte vahdeti kuva, işte hâkimiyeti milliyenin yegâne mânası, mefhumu bu mukaddes, mübeccel sözlerin mefhum ve mânasından başka bir şey değildir. Yine bizzat Muhterem Gazi Reisimizin aynı katıyet ve kanaatle ve aynı ifade belâgatle nutku iftitahilerinde söyledikleri bir söz daha var. Buyuruyorlar ki, «Millet yalnız kendi kolları yalnız kendi kanı ile değil, aynı zamanda kendi başı ve kendi dimağı ile kazandığı cevheri son felâkete kadar büyük bir saffet ve gafletle kendisini her tanıdığı ve derin bir teslimiyetle hâfızı hayatı addettiği eşhas ve eşkâle artık emniyet edemez.»

«İşte efendiler, vahdeti kuva nazariyei tabiiyesinin lâzımı gayrimüfarık, neticei zaruriyesi bulunan mevlûdü muhteremi olan hâkimiyeti milliyeyi sevmek, hâkimiyeti milliyeye merbut olmak, bu sözü kalben, dimağen, ansamim her yerde, her vakit, en büyük inat ve ısrarla söylemeye ve söylediği gibi seciane hareket etmekle kaimdir. Onun için, çok ümid ederim ki, bütün milletimize ve bittabi bizlere birçok müfid ve mübeccel inkılâbatta daima büyük bir liyakati dâhiyane ile rehberlik etmiş olan Muhterem Gazimizin bu sözlerinden, bu sözlerin ruh ve ahkâmından, bu mucibatı âliyeden bir zerre inhiraf edecek ve hâkimiyeti

Milliye esasına münafi düşecek bu ruha velev bir şemmi zarar ve hasar iras eyliyecek böyle bir maddeye vücut verecek içimizden bir arkadaş zuhur etmesin ve etmiyecektir. (Bravo sesleri) Efendiler burada hâkimiyeti milliye demek, vahdeti kuva nazariyesinin neticei mübeccelesi olan hâkimiyeti milliye esasına müstenit mübeccel bir şekli cumhuri demek olduğuna nazaran böyle bir cumhuriyetin senedi müeyyidi olan tam ve kâmil bir Teşkilâtı Esasiye Kanununa vücut vermek isterken, onun ahkâmı arasına yirmibeşinci madde veyahut buna mümasil başka bir madde gibi vahdeti kuva esasına münafi olan bir maddeyi koyarak hâkimiyeti milliye aleyhine ve tevzii kuvaya doğru irticakâr bir hareketi siyasiye ve teşriye ihtiyar edemeyiz. Muhterem arkadaşlar Heyeti Celilenizin sülüsani ekseriyetle tasvibine mazhar olduktan sonra iktisabı kanuniyet etmesi lâzımgelen yirmibeşinci madde hâkimiyeti milliye esası mübecceline hakikati halde münafi ve mütenakıs mıdır, yoksa mülâyım ve mutabık mıdır? Bu ciheti kemali teyakkuzla ve büyük bir itina ile tetkik ve tahlil etmek lâzımdır. Binaenaleyh müsaade buyursanız bu tetkiki ve tahlili mütalâamı arz edeceğim. Yirmibeşinci madde şudur arkadaşlar. «Meclis kendiliğinden intihabatın tecdidine karar verebileceği gibi Reisicumhur da Hükümetin mütalâasını aldıktan sonra, esbabı mucibesini millete ve Meclise bildirmek şartıyla buna karar verebilir» Demek oluyor ki, Meclisi Âliniz memleket ve milletin menafii âliyesi icabetiriyor kanaatini hâsıl ederse tecdidi intihaba karar vermek suretiyle, kendisini feshedebileceği gibi, Reisicumhur olan zat dahi bittabi yine milletin ve memleketin menafii âliyesi mülâhazasıyla milletin yeni mebuslarını intihab ederek hazır heyeti tebdil etmesini lüzumlu ve müfid görürlerse heyeti hükümete yani icra Vekilleri Heyetine malûmat verecek ve Meclise dahi bildirecek ve bunu müteakıp millete bir beyanname neşre edecek ve millet bu beyannameyi okur okumaz intihabatı cedide icrasına mecbur olacak. Devam etmemek şıkkı şekli bu maddede yoktur, mutasavver değildir. Ancak maddenin içinde bir tecdidi intihap terkibi vardır. Tecdidi intihap terkibi bizim öteden beri malûmumuz ve öteden beri zebânzedimiz olan fesh kelimesine ve onun medlûlüne karşı yeni

bir terkiptir. Ve ancak feshe muadil ve mukabil olarak kullanılmış bir tâbirdir.

Binaenaleyh bu maddenin hakiki ruhunu iyice anlıyabilmek ve bunun ka'ına bihakkin infazı nazar edebilmek için tecdidi intihabın arasındaki farkı hukukiyi ve iki fiilin ikası, icrası takdirinde her ikisinin de netayici katıyesini tetkik etmek, teferrüs etmek lâzımdır. Fesih, malûmu irfanımızdır ki : Meclisin feshi icra edildiği andan itibaren salâhiyeti teşriyesini ref'ederek içtima ve müzalkere ve itayı karardan Meclisi meneden bir haldir. Yani neticesi alelfevr bu suretle tahakkuk eden bir hâdisedir. Tecdidi intihabat ise yeni intihabat neticesinde göstereceği yeni vekiller, Nizamnamei Dahilinin nasıba müzakere olmak üzere miktarını tesbit ettiği miktarda ve adedde şu Meclisi Âli sakafı altında maddeten içtima edinceye kadar heyeti hâziranın sıfatı icraiye ve teşriyesini idame ettiren ve fakat fiiliyatta ekseriya, tahakkuku anında yine salâhiyeti teşriyeyi refi ve def'eden bir hâdisedir. Fesih ile tecdidi intihap arasında salâhiyeti teşriyeyi refi ve def'etmek noktai nazardan bilvasıta ve bilâvasıta ikası tesir etmek gibi iki sıfatı farika vardır. Görülüyor ki tecdidi intihap diye yeni olarak telâffuz ettiğimiz şu cümlelerin ruhu hakikatte fesihtir efendiler ve belki üç ay mühletli bir fesihtir. Tecdidi intihabatın binnetice tesirâtı hukukiye itibariyle fesihten farşı, ve ayrı bir mânası olmadığı bu suretle taayün ettikten sonra muhakatımızı biraz daha ilerletebiliriz. Yalnız şu ciheti de nazarı dikkatinize arz etmeyi faydalı addederim. Madde; karar verilir kelimesiyle hitam bulduktan sonra bilfarz Reisicumhur olan zatın tecdidi intihap kararını ittihazını müteakıp hazır bulunan Meclisin bendenizin kabul ve arz ettiğim veçhile yeni Meclis gelip içtima edinceye kadar aynı salâhiyeti teşriyeyi kemalinde muhafaza etmek üzere icrayı vazifeye salâhiyettar olup olmadığına dair bir kayıt yoktur. Filhakika bundan evvel geçen 13 ncü madde «Sabık Meclis lâhik Meclisin içtimasına kadar devam eder, fıkrası konmuş ve Meclisin müstemir olduğu nazariyesi de kabul edilmiş olmasına göre bu maddeye böyle bir fıkranın ilâvesi lüzumu olmadığı zehabı hâsıl olursa da» lâhik Meclisin içtimasına kadar sabık Meclis devam eder» fıkrası on üçüncü

maddeye aittir. 13 ncü madde ise hali tabiide devrei intihabiyesi hitam bulan mebuslara aittir. Bu ise, yani tecdidi intihap kaziyesi ise fevkalâde bir haldir. Devrei intihabiyenin hitamından evvel olacak bir hâdisedir. Binaenaleyh burada o anda ne yapılabileceği ahkâmını ihtiva eden bir kaydın vâzı ve tasrihi lâzımdır. Bu sarahat dahi yoktur. Anlaşıyor ki Meclisin istimarı vahdeti kuva ve hâkimiyeti milliye mülâhazasıyla bu maddede böyle bir sarahat hâkimiyetin lâzımı gayrimüfariki olduğu halde halk hâkimiyeti, esas düşünülmemiş ve ihmal olunmuştur. Yani hâkimiyeti milliye mülâhazası zayıf bir noktai nazarla şu lâyihai kanuniyenin bu maddesi tanzim edilirken muhafaza değil terk ve ihmal olunmuştur. Arkadaşlar tecdidi intihap, feshin yaldızlı bir terkibi olduğuna göre ve neticeten fesihden başka bir mâna ve bir tesiri hukukisi ve maddisi bulunmadığına göre Heyeti Celilimize Mazbata Muharririmizin bu lâyihai kanuniyenin heyeti umumiyesi esnasında aynen ifade buyurdıkları sözü ihtar edeceğim. Demişlerdir ki «Padişah istediği zaman Meclisi dağıtmak hakkını kanunla elinde tutuyordu. Bu, milletin hâkimiyeti değil padişahın saltanatı idi» «Fakat efendiler ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde... Evet efendiler, milletin ve onun hârisi hakkı hâkimiyeti olan vekillerin teyakkuz ve intibahları sayesinde ki yeller esen o yerlerde daima ve daima kasırgalar geçecek ve orada bir tahş ve saltanat kurulmasına katiyen ihtimal verilmeyecektir. (Alkışlar)

Efendiler Mazbata Muharririmizin ifade ettikleri gibi Meclisi dağıtmak meselesini yani yaldızlı ifadesiyle tecdidi intihap hakkını ve lev uzak bir âti için olsun saltanat teessüsüne, tâcidar zuhuruna katiyen mâni olmak azminde olan ve milletin hakiki mümessili bulunan Meclisi Celiliniz, hiçbir zaman bir şahıs ve bir makama veremez. Vermeyi caiz göremez. Ancak burada dâhilden ziyade harice karşı şu noktayı ihtarı lüzumlu addediyorum. Bunu bugünkü şekli hâzir devletimizden ve teşkilâtı hâziramızın başında bulunan insanların şahsında bir zerre istibahımız bulunduğu için mevzu bahislemiyoruz. Hariç böyle bir zahaba düşmemelidir. Biz bugünü değil, üç beş seneyi de değil ilâmaşallah yaşayacak olan bu milletin

saadetini, hâkimiyeti katiye ve maddiyesini düşünerek, onun ebediyen muhafazası endişesiyle bu mütalâatı hakikiye ve ilmiyeyi serdediyoruz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Bizden sonra geleceklerin bu şekli bozmayacağına kaani misiniz? Nasıl ki bozduk, onlar da bozacaklar.

AHMED SÜREYYA B. (Devamla) — Efendiler hepimizce malûm ve tahtı itiraftadır ki milletin hâkimiyeti ve bilhassa onun mümessili yegâne ve hakikisi olan Büyük Millet Meclisinin hukuku hükümransı hiçbir zaman şirket ve inkısamı, tecezzi ve ferağ kabul etmez. Millet hâkimiyetinin tecezzi ve inkısamı tahammülü yoktur. Hâkimiyeti milliyede tecezzi ve ıstirake cevaz verildiği gün millet esir olmuş, hâkimiyet lâfzı mâna derekesine katiyen düşmüş demektir. Bundan maâda arkadaşlar, Meclisi ittihaz bittabi salâhiyettar olduğu tecdidi intihap ve fesih kararını ittihaz edebilmek hak ve salâhiyetini Meclisten gayri hariçte bulunan bir şahıs veya makama bahşetmek isteyen yirmibeşinci madde taşıdığı ruh ve vaziyette mazharı tasvibiniz olsa bu salâhiyet, düşününüz ki esbabı mucibe mazbatasının birçok yerlerinde bilvesiyle kerraren itiraf edilen ve icra salâhiyetinin idaresi için icra heyetlerinin başında bulunduğu kabul edilen Reiscumhura verilecektir. Efendiler bundan evvel kabul ettiğimiz yedinci madde ile Meclis icra salâhiyetini kendi tarafından müntehap Reiscumhur ve onun tâyin edeceği bir icra Vekilleri Heyeti mârifetiyle istimal eder. Yani istimal ettiği daima Meclis namınadır demiştik ve yine mazbatada muharrer olduğu veçhile hakkı teşrii hiçbir vakit vekâlete tahammülü yoktur ve daima hakkı teşri ve icraî Meclisindir. Çünkü vahdeti kuva esası vardır, hâkimiyeti milliye vardır. Ancak idare umurunun en hurda teferruatına varıncaya kadar üçyüz kişilik bir Meclisin fiilen ve maddeten icrayı umur edebilmesi güç ve belki müstacel olduğundan yedinci madde şu suretle kabul edilmiştir. Binaenaleyh şu suretle Meclisin salâhiyeti icraiyesinden bir zerre bile mürtefi, müntezi olmadığı halde ve Meclisin vekillerini her vakit murakabe ve iskat edebileceği tasrih olunarak icra Vekilleri Heyetine salâhiyeti icraiye bir vekâlet verilmiştir. Acaba şu maddeyi kabul

ve müdafaa etmek istiyen arkadaşlarımız, hukuku hükümlerinden olan tezdidi intihabat salâhiyetine dahi böyle bir vekâleti izafe etmeyi mi tasavvur ediyorlar? Zannediyorum ki bu cihet hiçbir vakit vekâlete gayri mütehammildir. Çünkü efendiler hayatı teşriyede vekâlet gayri cari ve gayri caiz olunca ve bu husus esbabı mucibe mazbatasında kerraren bahis ve itiraf edildikten sonra hissiyat ve salâhiyeti teşriyeyi refi ve izale etmek kudret ve salâhiyetini taşıyan tezdidi intihap yani açıktan fesih salâhiyeti nasıl vekâlete verilebilir?

NECİP B. (Mardin) — Katiyen verilemez.

AHMED SÜREYYA B. (Devamla) — Efendiler Mazbata Muharriri Beyin lisanından sudur eden ve intakı hak kabilinden olarak söylenmiş bulunan ve biraz evvel arz ettiğim sözü «Tekrar etmek için diyeceğim ki milletin yegâne mümessili hâkimanesi olan Meclisi dağıtacak ve salâhiyeti teşriye ve icraiyenin tecelliğâhı olan Meclisi defî ve izale edecek bir kudret ve kuvveti bir şahsa vermek yani hakkı feshin bir şahsa verilmesi milletin hâkimiyetine münafi ve vatan için azîm bir tehlikedir. Hem de öyle bir tehlikedir ki» Padişah istediği zaman Meclisi feshetmek salâhiyetini elde tutuyordu. İşte bu, milletin hâkimiyeti değil padişahın saltanatı idi» evet o bir şahsın ismi isterse padişah olsun, ister tâcîdar olsun, her ne olursa olsun mademki Meclisi dağıtmak salâhiyetini elinde tutacaktır. O padişahın kanun kuvvêtiyle, kanun lisaniyle, kanun kisvesiyle elinde tuttuğu kuvvetin aynı olmaz ve bu da, milletin hâkimiyeti değil o şahsın hâkimiyeti namına addedilmez mi? (Doğru sesleri) Efendiler bir neticei mantikiyedir ki ondan kaçmak, korunmak ihtimali yok.. Şahıs birdir, salâhiyet aynıdır. Fakat sıfat, nam, padişah olsun, tâcîdar olsun, kiral olsun, imparator olsun her ne olursa olsun. Reis olsun evet hulâsa her ne olursa olsun bir ferde verilemez. Ve devlet hayatında verilen aynı salâhiyet daima aynı neticeyi verir.

Muhterem arkadaşlar biraz da fesih veya tezdidi intihabat salâhiyetinin icra mevkiindeki Reiscumhura verilmesine çalışılan esbabı mesrudenin tahlilâtına girişelim. Buna başlamadan evvel şurasını hulâsaten arz edeyim ki, Heyeti Celilenin malûm ve meşhudu oldu-

ğu veçhile resmî ve nimiresmî bir surette tâ altı ay evvelinden başlayıp son ayın ibtidalına kadar devam eden müzakere ve münakaşalar esnasında yani Teşkilâtı Esasiye Kanununa vücut vermek için yapılan mesai ve faaliyetlerin devamı müddetinde vâkı olan münakaşat esnasında, mütalâat ve münakaşatın kısmı âzamı bu madde üzerinde teksif olunmuş ve en çok bu madde üzerinde temerküz ettirilmişti ve en nihayet, her şey durudiraz düşünülükten ve birçok eşkâl tasavvur edildikten sonra, birçok kararlar ittihaz ve o kararlardan nü-kûlü udûl kılındıktan sonra bugünkü hüküm ve madde tesbit olunarak Meclisi Âlinizin huzuruna arz olunmuştur. Bu maddenin ihtiva ettiği hükmü, ruhun memleket, millet, hâkimiyeti milliye ve hattâ Meclisin salâhiyeti teşriyesinin selâmeti icrası ve hüsnü istimali noktai nazarından bile lâzım olduğunu söyleyen refikler vardı. Fakat, bilhassa encümünde son defa küçük ekseriyetle bu maddeyi tesbit eden arkadaşlarımızın noktai nazarı olan ve esbabı mucibe mazbatasında hulâsaten gösterilen sebep bütün o müzakerat esnasında düşünülmüş esbabın heyeti umumiyesiydi. Şimdi onları tahlile başlayalım.

Üçüncü numara altındaki ikinci sahifeyi teşkil eden ikinci sütunun vasatında tezdidi intihabata karar vermek elbette ki Heyeti Celilenin bir hakkıdır» deniliyor. Öyle ise Heyeti Celilenin hakkı olunca ve elbette Heyeti Celilenin hakkı olunca artık başka bir kimsenin hakkı değildir. Fakat, bu noktai nazarıncü mence son defa kabul edilmiyerek esbabı mucibede deniyor ki: «Meclis bazan aldıkları sıfatı vekâletin tezdidine hacet görecekt derecede yorulur da ahengi mesailerine itratsızlık karışır veyahut intihabatı idare edecek esbaptan başka bir şey zuhur eder ve yeni salâhiyet ahzine lüzum görülür, Hükümet hiçbir zaman müstakar bir ekseriyete istinade demez, intizamı mesai istihale mertebesine varır ve bu suretle Meclisin hakemliğine ıst'adettiği Reiscumhura vermek salâhiyeti vardır ve Reiscumhura vermek lâzımdır» deniliyor. Burada ortaya bir de hakemlik meselesi çıkıyor. Hakem ne demektir? Ve kim ile kimin arasında hakemdir?

Efendiler hakem, iki mütearız şahsın, iki mütearız kuvvetin iki mütearız fırkanın arasına gi-

ren ve mukabil iddialarına, mütebayın ve müte- arız iddia taleplerine bakarak mâkûl, haklı bir hüküm veren, bir veçhi sulh gösteren bir şahsa denir. Bir Meclisin içinde bu hakemlik vazifesi kime karşıdır?.. İşte 5 - 6 satır içerisinde telhis edilen ve işte bütün encümen müzakeratı esasındaki sözlerin en canlı bir surette cid- den mükemmel bir ifadesi olan encümen ar- kadaşlarımızın esbabı mucibeleri yalnız budur ve şu dört asla, şu dört kısma inhisar ediyor. Sebebi namı altında birincisi, bazan mecalisi milliye müntheiplerden aldığı sıfatı vekâletin tecdidine hacet gösterecek derecede yorulul- larımız. İşte efendiler sebebolarak gösterilen şey bu, yorgunluk..

Efendiler Meclis yorulacak. Onun yoruldu- ğunu onun nam ve hesabına hariçten birisi - yorulmadığı halde - diyacak ki efendi sen yo- ruldun. Efendim yorulmadım. Hayır yoruldu.. (Handeler) Meselâ ben şu kürsüden söz söylü- yorum, biraz çok söylüyorum. İçimizde birisi çıkıyor ve diyor ki: Efendi sen yoruldu. Ha- yır yorulmadım. Yorulsam kürsüyü terkede- rim. Benim bunu böyle yapacağımı bildikleri için bu millet beni temsil ederek buraya gön- dermiştir. Demek benim hakkımdır, benim borcumdur.

İşte efendiler bu ne demektir? Bunu anhya- madım. Beni af buyursunlar başka bir tâbir bulamadığım için söylüyorum. Pek sathi, çok basit ve belki, yalnız âmiyane olarak bir sebe- bolabilir.

İkincisi : Ahenki mesailerine bir sebebi tâ- ri olur. İttıratsızlık târi olur. Galiba demek is- tedikleri teşettütü âra olsa gerek. Mecliste âra teşettüt edecek. Bunun üzerine hariçten bir adam diyecek ki e artık siz iş göremiyecek, ça- lışamayacak bir hale geldiniz. Onun için sizin çalışmanız doğru değildir.

Kimin namına?..

Millet namına.. Artık çalışmanız doğru de- ğildir.

Niçin?..

Çünkü teşettüt var...

— Sen kimsin?

— Reiscumhur.

— Biz kimiz?

— Milletın yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi.

— E, sen bizi nasıl atıyorsun?

— Çünkü Kanunu Esaside yeri var.

Efendiler, hakikatte icra ve teşriî salâhiyet- leri milletindir ve onun istimaline ancak Millet Meclisi kaadirdir. Onun için Kanunu Esaside böyle millet hâkimiyeti aleyhine azim bir ta- hakküm ruhu giremez.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Hiç teşet- tûl olmak mı? İnsafla söyleyin.

AHMET SÜREYYA B. (Devamla) — Mü- saade buyurunuz efendim, oraya da geleceğim.

Üçüncüsü, yani üçüncü sebep : İntihabatı idare edici esbaptan bir şey zuhur eder ve di- ğer salâhiyet ahzine ihtiyaç görülür.

İtiraf ederim. Bunun maksat ve mânayı as- lisini anlamakta duçarı müşkülât oldum. Evet bunun bir fıkrasının mânayı aslisini anlamakta duçarı müşkülât oluyorum. Bunu itiraf ederim ve izharı aciz derecesinde büyük bir hayretle itiraf ediyorum, çok müşkülât çektim. Fakat diyelim ve hüsnü zannedelim ki ve hüsnü tefsir edelim ki bunun maksadı şudur. Fevkalâde es- babolur da :

— Nasıl fevkalâde esbab efendim?

— İşte fevkalâde esbab efendim.

— Canım nasıl fevkalâde esbab?

— İşte fevkalâde esbab efendim.

Milletin yeniden reyini almak lâzımgelir.

Fakat efendiler tesirini azaltmak ve belki ihtiva ettiği maksat ve mânanın iyi cihetini rü- yet etmek için şu suretle anladım. Bu hal ta- hakkuk ettikten sonra bunu milletın hakiki mümessili olan vekilleri değil de, bir de icra Vekilleri Heyetinin takrirlerine mi lüzum var, işte burası anlaşılmaz. Efendiler icra Vekil- leri Heyeti dedim. Çünkü tecdidini intihap salâ- hiyetini, diyebilirim ki hemen hemen hiçbir zaman munsif ve bitaraf bir Reiscumhur kendi- si arzu etmez ve kendisi karar vermez, kendisi istemez. Onu, icra Vekilleri Heyeti, Meclisin karşısında mes'ul, muatebolan, daima ve daima muahaze edilen ve icra işlerinden dolayı tahtı murakabede bulunan icra Vekilleri Heyeti is- ter ve o heyet, Reiscumhuru tazyik eder ve belki de diyebilirim ki onu iğfal eder ve bu suretle Reiscumhurla Heyeti Vekile, Heyeti Ve- kile ve Meclis ve Reiscumhur ve Meclis ara- sında ve binaenaleyh millet ile Reiscumhurun arasında iyi yaşaması lâzımgelen sıkı ve samimî

bir rabıta çok rencide ve haleldar olur. Bu sebeple çok korkarım ki o makam, Riyaseticumhur etrafındaki kuvvet ve muhabbet inhilâle uğrar.

Sonra efendiler, intihabatı icra edecek esbaptan bir başkası zuhur eder ve tekrar tecdidi intihabolur da milletin yeniden reyini almak lâzımgelirmiş. Demek ki, bunu takdir edecek milletin mutemedi ve öz evlâdı olan vekillerinden mürekkep bulunan Meclisi Âlinin ekseriyeti hariçten her hangi bir zat mıdır, yani Reiscumhur mudur? Hariçten dedim efendiler, şu noktayı izah edeyim. Hariçten sözünü lâyihai kanuniyenin henüz müzakeresine iptidar edilmeyen mütaakip maddelerini de nazarı itibara alarak söyledim. Meclis haricinden milletin mebusluğa intihabetmemiş olduğu zevatın dahi Reiscumhur intihabı terviç ve tecviz edilmiş olduğuna nazaran hariçten dedim. Peki bu bir tek zat, gerek dâhilden ve gerek hariçten olsun bütün Meclisin takdir edemediği bir şeyi gökten nazil olmuş bir takdir melâikesi midir ki, pekâlâ yapacak? Niçin milletin yegâne mümessili hakikisi olan ve yüzlerce müntehiplerden ibaret bulunan Meclis bu kadar takdirsiz, bu kadar zayıf, bu kadar zebun vaziyette suizanla karşılaşıyor. Meclis neden, ne sebeple böyle görülmelidir? Buna fertler daha lâyık değil midir? Dördüncü sebep, Hükümet hiçbir müstakar ekseriyete istinadedemezmiş. Fakat Meclis hâkimdir, hâkimi küldür. Millete vekâleti hakikiyesi vardır. Efendiler hem Hükümet Meclisin ekseriyetine göre teşekkül eder. Yoksa Hükümet Mecliste arzu ettiği gibi bir ekseriyet idamesine salâhiyettar olan bir heyet değildir. Milletin iradei nâzimesine ve temayülâtı umumiyesine mutavaat eden bir Meclisin karşısında bulunan Hükümet milletin mümessili olan Meclisin iradâtına, ahkâmı mevzuaya riayetkâr ve hürmetkâr oldukça Mecliste daima sabit ve müstakar bir ekseriyet bulacağından emin olunuz. Aksi takdirde bittabi denilebilir ki - bu sebeple bu mülâhazadan dolayı şu maddenin kabulü lâzımsa - biz bir Hükümet meclisi haline inkılâbetmeyi milletin saadeti, selâmeti, namus ve hayatı hâkimiyeti namına münafi görüyoruz. Milletin ve ona izafetle biz vekillerinin istediği şey, millete hâdim Meclis Hükümetini vücuda getirmektir. Esbabı mucibe mazbatasında yirmibeşinci maddenin mâkûliyetini ispata çalışın ve dört asla inkısam

eden esbap işte şunlardan ibarettir. Halbuki efendim, tecdidi intihabata karar vermek salâhiyetini Reiscumhura verdiğimiz takdirde bundan tevellüdedecek mahaziri düşünmek, derpiş etmek lâzımdır. Heyeti Celilenizi fazla yormamak için mâruzatımı telhis ediyorum. (Devam sesleri) Tecdidi intihabata karar vermek Heyeti Celilenin bir hakkı olduğu mazbatada dahi müteriftir. Meclisin hakkını tamamen Meclisten gayri bir şahsa vermek, velev bu hususta bütün bir millet demek olan bir Meclis ile bir şahsı aynı derecede görmek ve bir şahsı bir terazinin bir kefesine ve Meclisi diğer kefesine koyarak tartmak ve ikisini de aynı sıklette görmek, göstermek istemektir. İkinci sebep Reiscumhur bu fesih salâhiyetini ne vakit istimal edecektir? En ziyade burayı düşünmek lâzımdır. Efendiler Meclis ile Hükümet arasında hiçbir ihtilâfat noktai nazarı bulunmazsa Hükümet bittabii Reiscumhura fesih salâhiyetini istimal ettirmek için bir müracaat yapmıyacaktır. Fakat Hükümet istinadettiği Meclis ekseriyetini kaybettiği gün bu hakkı istimale mecbur olacaktır. Fakat tecdidi intihap kelimesinin ve yahut fena bir niyet perverdesine düştüğü gün delâlet ettiği üzere bu karar verildikten sonra milletin yeni vekillerini intibedip de burada içtima edebilmek için geçecek zaman zarfında eski Meclis yahut Mecisi hazır salâhiyeti kâmile ve asliyeyi haiz bir surette burada çalışacaksa, efendiler sorarım, bu kararın bu Hükümet elindeki salâhiyetin ve hüküm ve tesiri vardır? Ne kadar kabiliyeti icraiyesi vardır, neticei fiiliyesi nedir?.. Efendiler Reiscumhur bu beyannameyi neşrettiği zamanda Büyük Millet Meclisi ki, hâkimiyetinin hudut ve pâyamı yoktur. Ne karar ittihaz etmez? Yoksa buna imkân bırakmamak için Millet Meclisini topa mı tutacağız? Bittabi değil. Şu halde Reiscumhur elinde bu salâhiyetin kabiliyeti icraiyesi yoktur. Sen tecdidi intihabat için kararını verirsin, beyannamenin neşredersin, ben Hükümeti alaşağı ederim. Yine gönderirsin, yine alaşağı ederim. Şu halde?.. Kulağıma bir ses geliyor; fesih... Öyle mi?.. Tecdidi intihap değil, bir fâsulai hâkimiyet yaratan fesih. Öyle ise perdeyi yırtalım. Mertçe, açıkça fesih diyelim. O vakit açıkça düşünelim. Efendiler bu hususta serdedilecek esbap çoktur, bendenizden sonra çok söz alan arkadaşlarım da vardır. Heyeti Celilenizi fazla-

ca siktım. Binaenaleyh şimdilik bu kadarla iktifa ediyorum.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair takrirler var okunacak :

Riyaseti Celileye

Kifayeti müzakerenin reye vaz'ını teklif ederim.

Ordu

Hamdi

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir.

Dersim Mebusu

Feridun Fikri

RECEP B. (Kütahya) — Kifayet aleyhinde söyleyeceğim. (Nasıl kifayet aleyhinde sesleri.)

REİS — Şimdiye kadar hatipler nasıl kifayet aleyhinde söylüyorlarsa o da öyle söyleyecek. Ondan sonra kifayeti müzakere takarrür ederse ne âlâ, takarrür etmezse tabii söz sırası üzerine söz verilecektir.

RECEP B. (Kütahya) — Efendim kifayetin aleyhinde söz almaklığımın en kuvvetli sebebi Türkiye Cumhuriyetinin temellerini vaz'eden bir kanunun müzakeresi esnasında o kanunun, Heyeti Celilenin ve binaenaleyh bütün milletin en çok nazarı dikkatini celbeden, bir maddesi hakkında söylenmiş olan sözleri kendi hissiseli-mimle gayrikâfi gördüğümünden ibarettir.

Muhterem arkadaşlarım Heyeti Muhteremizin tamamen malûmudur ki, vaz'edeceğimiz, kabul edeceğimiz bu madde, Türkiye Cumhuriyetinin bundan sonraki hayatının temelini teşkil edecek esasları ihtiva ediyor. Bu madde hakkında muhterem arkadaşlarımızdan birinin - kendi kanatlerine göre - çok güzel, çok kıymetli, çok kuvvetli olarak ifade buyurdıkları veçhile, Meclisin, Meclisten gayri bir makam tarafından - bu hususta muhtelif fikirler vardır - Meclisin de kısmen iltihakı ile tecdidi hususunu, hâkimiyeti milliyeye, mevcudiyeti milliyeye münafi görüyorlar. Diğer bir takım arkadaşlar vardır ki - bendeniz o arkadaşlar meyanında kendimi bir uzvu nâciz olarak ifade ediyorum - Onlarla beraber aynı kuvvet ve aynı kuvvet ve aynı şiddet ve aynı fikirle diyoruz ki : Meclisin yeniden teodidine imkân bahşolacak bir kanuna kapı bırakılmadığı halde aynı hâkimiyeti milliyeye, aynı istikbâl tehlikeye mâruzdur.

Fikri âcizanem bundan ibarettir. Binaenaleyh bu iki mütearız fikrin, aynı noktayı, aynı gayeyi, aynı neticeyi hayatiyeyi temine mâtuf olan bu iki noktayı nazarin bu asil ve yüksek kürsüden kemali selâmet ve kemali sükûnetle yekdiğeriyle tekabül etmesi, tesadüm etmesi lâzımdır. Tâ ki, hakikat meydana çıksın...

Binaenaleyh Heyeti Celileden istirhamım şudur : Müzakerenin kifayetine karar vermiyip müzakereye devam etmektir. Neacede Heyeti Celilenizin çok kıymetli reyleri hakikati tesbit edecektir. Lütfen müzakerenin devamına karar veriniz.

REİS — Müzakerenin kifayetini reynize koyacağım. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Müzakereyi kâfi görmiyenler el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür. (Beş kişi ayağa kalktı.)

RECEP B. (Kütahya) — Reis Beyfendi beş kişi ayağa kalkmak suretiyle tâyini esami ile reye vaz'ını talebedebilir. Lütfen tâyini esami ile reye vaz'ını rica ederim.

REİS — Beş kişinin ayağa kalkması demek, neticeyi âra hakkında Makamı Riyasetten verilen kararın şüpheli olduğuna delâlet eder. Binaenaleyh meseleyi tekrar reye koyacağım. Müzakereyi kâfi görenler lütfen ayağa kalksın.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Kapıda samiiin var.

REİS — Efendim samiinden rica ederim, derhal dışarı çıksınlar. Samiinin nazarı dikkate alınmayacaktır. Aksini reye koyuyorum. Müzakereyi kâfi görmiyenler ayağa kalksın. Müzakere kâfi görülmüştür. Madde hakkında verilmiş olan takrirleri arz ediyorum.

Riyaseti Celileye

Madde 25. — Meclis kendiliğinden teodidi intihaba karar verebileceği gibi Reiscumhur dahi Meclis âzasından bir sülünün inzamamı reyi ile ev esbabı mucibesini Meclise bildirmek şartıyla buna karar verebilir.

Yirmi beşinci maddenin berveçhibalâ tadilini teklif eylerim.

Kütahya
M. Ragıb

Riyaseti Celileye

25 nci maddenin berveçhi âti tahririni teklif ederim :

«Meclis mevcut âzanın sülûsanı ekseriyetiyle intihabatın teçdidine karar verebilir.»

Mersin Mebusu
Niyazi

Riyaseti Celileye

25 nci maddenin berveçhi âti tadil edilmek üzere encümeneye iadesini teklif ederim.

-(Karar verebileceği gibi) fıkrasından sonra (Reisicumhur Divanı Riyaset Heyetinde şubeler ve encümenler rüesasiyle bilmüzakere mütalâalarını aldıktan sonra esbabı mucibesini Meclise ve millete bildirmek şartıyla karar verebilir.) şekline ircaını teklif ederim.

Cebelibereket
İhsan

Riyaseti Celileye

İşbu yirmibeşinci maddenin tâyini esami ile reye vaz'ını talebederiz.

Karesi	Mersin
Ahmed Süreyya	Besim
Çatalca	Maraş
Şakir	Hacı Mehmed
Karesi	Karesi
Hulûsi	Osman Niyazi
Trabzon	Karesi
Süleyman Sırrı	Haydar Âdil
Edirne	Karesi
Faik	Mehmed Cavid
Erzurum	Karesi
Rüşdü	Mehmed Vehbi
Trabzon	Eskişehir
Şefik	Abdullah Azmi
Trabzon	Dersim
Ahmed Muhtar	Feridun Fikri
Ergani	Ordu
İhsan Hâmid	Faii
Edirne	Sivas
Hüseyin Rifka	Halis Turgud

Riyaseti Celileye

Teçdidi intihap usulü kabul edilsin mi, edilmesin mi? Evvelemirde bu noktanın halli lüzumunun reye vaz'ını teklif eylerim.

Yozgad
Süleyman Sırrı

Riyaseti Celileye

Yirmibeşinci maddenin berveçhi âti tadilini arz ve teklif eylerim.

Madde 25. — Büyük Millet Meclisi teçdidi intihabata karar verebileceği gibi vatanın menafii âliyesi istilzam ettiği takdirde Reisicumhur dahi esbabı mucibesıyla bu hususta tahriren Meclise teklifatta bulunabilir. İşbu teklif derhal Mecliste mevcut âzanın üçte ikisi tarafından reddedilmediği takdirde kabul edilmiş ad-dolunur. Her iki takdirde devairi intihabiyede derhal ve re'sen intihabatı umumiye muamelesine ibtidar olunur.

Kütahya
Receb

Riyaseti Celileye

Maddenin tayını teklif ederim.

Konya
Naim Hâzım

Riyaseti Celileye

Receb Bey teklifinin tâyini esami ile reye vaz'ını teklif ederiz.

Kütahya	Kozan
Receb	Ali Saib
Urfa	Afyon Karahisar
Hüsrev	İzzet Ulvi
İstanbul	Erzincan
Süleyman Sırrı	Hamdi
Kütahya	İstanbul
Ragıp	Ali Rıza
Gazianteb	Cebelibereket
Kılıç Ali	İhsan
Lâzistan	Elâziz
Fuad	Muhiddin
İzmit	Kütahya
Saffet	Nuri

Bolu

Falih Rifka

Riyaseti Celileye

Teçdidi intihabat kararını Meclisten başka Reisicumhur, Heyeti Vekile, Divanı Riyaset, encümenlerin reisi, mazbata muharrir ve kâtiplerinden mürekkep heyette verilmelidir. Madde-nin ona göre tadilini teklif ederim.

Afyon Karahisar
İzzet Ulvi

REİS — Efendim bu takrirlerin içerisinde iki takrir vardır ki, birisinde maddenin tâyini esami ile reye vaz'ı teklif olunuyor. Receb Be-

yin teklifini tadil teklifi olduğu için tabii evvelâ tâyini esami ile reyî âlinize vez'edeceğim.

RECEB B. (Kütahya) — Efendim takriri âcizanemi izah edeceğim. Takririmin nihayetinde Heyeti Muhteremece bu mevzu üzerinde söylenmemiş sözler, fikirler vardır. Onun da fikri âcizaneme göre mukayyedolan nikatını arz edeceğim. Şimdi efendim maalesef - kendi hesabıma maalesef diyorum - Heyeti Celilenizin kararı tabii çok mukaddestir. Mütalâatımı, fikirlerimi tafsilen arza fırsat bulamadım. Takririm okunduğu zaman tabii anlaşılmıştır ki: Meclis, tabii kendikendine tecdidi intihap kararı verebilir. Bu tabii bir şeydir. Çünkü âzanın nüsfindan bir fazlası tecdidi intihap kararını verecek olursa - diğerleri kabul etmese bile - yine onlar buradan çıkarlar, giderler ve buradan giden arkadaşların ademi vücudundan dolayı Meclis kendi kendine dağılır ve yeniden intihap yapılır. Bu gayet tabii bir şey olur. Bendenizin esbabı mufassalasını arza fırsat bulamadığım nikatı nazardan dolayı Meclis her hangi bir surette Meclis, Reiscumhurla vekillerden mürekkebolan büyük Devlet makanzması her hangi bir suretle işlemek kabiliyetini kaybettiği takdirde, tafsilâtını arz etmeye mezun değilim tabii, Reiscumhur - ki Meclisin en âli makam ve idarei siyasiyesini temsil ediyor - tabii milletin intihabiyle ve milletin o mevkie lâyük görmesiyle gelmiştir. Bu zat vaziyeti umumiye nin bütün milletin hayatını kâfil olan Devletin intizamı mesaisini temin etmeyecek bir şekle iktiran etmekte olduğunun fariki olur da Meclisi Âliye esbabı mucibesıyla yeni bir Meclise, yani hâkimiyeti milliyenin yeniden tecellisine lüzum ve zarureti katiye olduğunu arz ederse bu arzı mütaakıp Meclis Heyeti Umumiyesinin sülüsü bu teklife iltihak ettiği takdirde tecdidi intihabata karar verilir. Teklifin mahiyeti budur. Fakat nihayetinde bir süpap var. Efendim, malûmuâliniz, telâkkii âvizaneme göre korkulacak şey şudur: Şu veya bu Meclisin istediği vakit terki faaliyet etmesi değildir. korkulacak şey efendiler, Meclis sistemi haricinde, Meclis sisteminin idaresi haricinde, Meclis hâkimiyet ve teşriî idaresi, her iki türlü vazılarla mücehhez olan Meclis sistem ve idaresi haricinde bir sistemin gelmesi ihtimalidir. Korkulacak şey budur. Binaenaleyh (Gürültüler) bendenizin teklifime göre ister Meclisin âzasından bir faz-

lasiyle karar verilmiş olsun, isterse bendenizin çok muvafık olan teklifi âcizanem veçhile Reiscumhurun teklifi ve Meclis âzasının sülüsünün iltihakiyle tecdidi intihap kabul edilsin...

RAİF Ef. (Erzurum) — Var mı hiçbir yerde bu, Receb Bey

RECEB B. (Devamla) — Cevap veriyorum efendim. Bu iki şekilden hangisi olursa olsun, yeniden bir intihap yapılmasıdır. Binaenaleyh bendeniz takririmin nihayetine bir fıkra koydum. Bu iki şıktan her hangi birisi olursa olsun giden Meclisin yerine kuvvei icraiyenin tebliğ ve tebellüğüne hiç hacet kalmadan ve yeniden devairi intihabiye de re'sen ve kendi kendiliğinden intihap başlar. Meclisin gitmesi bütün milleti yeni intihap vaziyetine arz eder. Takrirler budur.

REİS — Efendim tadil teklifidir. Receb Beyin takririni tâyini esami ile reye vaz'edeceğim. Kabul edenler...

İSMET B. (Çorum) — Reis Bey nazarı mütalâaya alınmasını mı reye koyuyorsunuz, sureti mutlakada kabulünü mü?

RECEB B. (Kütahya) — Nazarı mütalâaya alınmak suretiyle de reye vaz'ına muvafakat ederim.

REİS — Nazarı itibara alınıp alınmamak üzere reyinize koyacağım. Nazarı itibara alanlar beyaz, almıyanlar kırmızı rey puslası verecektir.

ÂBİDİN B. (Saruhan) — Reis Bey usul hakkında söyleyeceğim.. Mukaddema encümen istemişti kanunu. Heyeti Umumiyenin vermiş olduğu bir kararlar vermedik. Halbuki takrir bu suretle reye vaz'edilirse Nizamname mucibince bu tadilâtan encümene gitmesi lâzımgelir, reye vaz' olunamaz.

RECEB B. (Kütahya) — Bu encümen Meclisin encümeni değil midir? Usulü müzakere istilzame ederse memnu mudur, bir maddenin encümene gitmesi?...

ÂBİDİN B. (Saruhan) — Heyeti Umumiye kararıyla yapılabilir.

REİS — Efendim nazarı itibara alanlar beyaz, almıyanlar kırmızı rey varakası vereceklerdir. (Yoklama suretiyle sesleri) Hacet yok efendim, Mecliste ekseriyeti âzime vardır. Beyhude vakit geçecek. (Yoklama, sesleri)

RECEB B. (Kütahya) — Rica ederiz Reis Bey!

REİS — Pekî efendim, madem ki, arzu ediyorsunuz yoklama suretiyle yapalım. (Yoklama suretiyle âra istihsal edildi.)

REİS — Reylerini istimal etmiyen rüfeka varsa reylerini istimal etsin. İstihsalî âra hitam bulmuştur.

Efendim Receb Beyin takriri hakkındaki âra neticesini arz ediyorum. Reye istirak eden âra 194 olduğu için muamele tamamdır. (71) kabul vardır. (122) ret vardır. (1) rey de müstenkif kalmıştır. Binaenaleyh Receb Beyin takriri nazarı itibara alınmamıştır. Diğer takrirler var.

(İzzet Ulvi Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Bu takrirî kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul etmiyenler el kaldırsın. Kabul olunmadı efendim.

(Mersin Mebusu Niyazi Beyin takrirî tekrar okundu.)

NIYAZI B. (Mersin) — Geri alıyorum efendim.

(Kütahya Mebusu Ragıb Beyin takrirî tekrar okundu.)

REİS — Efendim bu takrir, Receb Bey tarafından verilmiş olan takririn hemen hemen aynıdır. O takrir reddolunmuştur. Binaenaleyh bunun tekrar reye konmasına lüzum yoktur.

(Cebelibereket Mebusu İhsan Beyin takrirî tekrar okundu.)

REİS — Bu teklifi nazarı itibara alanlar lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyacağım. Nazarı itibara almıyanlar el kaldırsın. Nazarı itibara alınmamıştır. Binaenaleyh maddeyi tâ-yini esami ile reynize arz ediyorum. (Yoklama ile sesleri) Tekrar yoklama yaparız, efendim. Yirmibeşinci maddeyi kabul edenler beyaz, etmiyenler kırmızı rey puslası vereceklerdir.

(Yoklama suretiyle âra istihsal edildi.)

(Bu sırada Makamı Riyaseti İsmet Bey işgal ettiler.)

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim Kanunu Esasi Encümeni meydanda yok. Yoksa maddelerden vaz mı geçtiler?

REİS — Efendim reylerini istimal etmiyen rüfeka lütfen reylerini istimal etsinler. (Heyeti Vekile yok, sesleri) Efendim, Riyaset usulü dairesinde âra istihsal etmektedir.

ÂBİDİN B. (Saruhan) — Esamiyi bir daha okuyunuz Reis Bey. (Rey vermeyenlerin ismi bir daha okunsun, sesleri)

REŞAD B. (Saruhan) — Okumaktan neden çekiniyorsunuz?

REİS — Yoklamadan sonra Riyasetten üç defa ihtar edilir ve esami tekrar okunur. Teâmülen okunmuyor, arzu buyurursunuz okunsun. (Okunsun sesleri)

VEHBİ B. (Karesi) — Mazbata Muharriri Bey demin burada bulunmadılar, şimdi teşrif ettiler.

(Reyini vermeyenlerin isimleri tekrar okundu.)

(Kanunu Esasi Encümeni Mazbata Muharriri Celâl Nuri Bey reyini atarken, bravo, sesleri şiddetli alkışlar)

ALİ SAİB B. (Urfa) — Altı aydır bir defa alkışlandık. (Alkışlar)

ZEKİ B. (Gümüşane) — Doğru söyledin. Bu da doğru....

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Sen de doğru söyledin.

REİS — Efendim, istihsalî âra hitam buldu. Neticeî ârayı arz ediyorum. 25 nci maddeye rey veren zevatın adedi (130) dur, (127) ret, (2) kabul, (1) müstenkif vardır. Muamele tamam olmamıştır.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Tekrar ne vakit reye konacaktır. (Yarın, sesleri)

REİS — Efendim ben sözüümü ikmal edeyim de vazifemde noksan yaparsam o vakit söyleyiniz. Nisap mevcut değildir. Nizamnamei Dahilimiz mucibince gelecek içtima ruznamesinde ikinci defa reye vaz'edilmek üzere... (Yarın mı sesleri) Nizamnamemiz sarıhtır, ertesi celse ruznamesinde ikinci defa reye koymak üzere ruznameye alıyorum. Yarın, bunu müzakere ederiz diye karar verebilirsiniz.

HACİM MUHİDDİN B. (Giresun) — Yarın reye konur. Nizamname sarıhtır.

REİS — Ertesi celse ruznamesinde tekrar reye vaz'edilmek üzere 25 nci maddeyi ruznameye alıyorum.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersin) — Heyeti Vekile de rey vermemiştir, bulunmamıştır, zapta geçsin.

REİS — Nisabı müzakere mevcudolmadığından celseyi tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat: 6,30

Samsun - Sivas - Ankara Musaköy demiryollarının inşa ve işletme idaresinin 1340 senesi Bütçe Kanununun ikinci defa reye vaz'ı neticesi

(Kabul edilmiştir)

Reye iştirak edenler : 158
Kabul edenler : 158

(Kabul edenler)

Hilmi B. (Artvin), Talât B. (Ardahan), Safa B. (Adana), Besim Atalay B. (Aksaray), Esad B., Nafiz B., Ali Rıza Ef. (Amasya), Murad B., Hasan B., Ahmed Sâkı B. (Antalya), Şakir B. (Ankara), Hüseyin Rıfki B., Faik B. (Edirne), Halil Ef., Recai B., Hamdi B., Faik B., İsmail B., (Ordu), Sabit B. (Erzincan), Raif Ef., Ziya B., Cazım Ef. (Erzurum), Halil B., İbrahim B., Ahmed İffet B., Rasim B. (Ertuğrul), İhsan Hamid B., İhsan B., Kâzım Vehbi B. (Ergani), Mahmud Esad B., Osmanzâde Hamdi B. (İzmir), Fethi B., Süleyman Sırrı B., Hamdi B., Ali Rıza B., Dr. Refik B., Abdurrahman Şeref B. (İsparta), Arif B. (Eskişehir), Hüseyin B., Naci B., Mustafa B. (Elâziz), Yahya Kemal B., Ali Ef. (Urfa), Dr. Refik B., Hafız Emin Ef. (İçel), İbrahim B., Mustafa B., İbrahim Süreyya B. (İzmit), Şefik B. (Bayezid), Necati B., Osman Nuri B., Refet B., Mustafa Fehmi Ef. (Bursa), Hüseyin Baki B., Mustafa Şeref B. (Burdur), Salih B., Süleyman Sırrı B., Hamdi B. (Bozok), Dr. Emin Cemal B. (Bolu), Samih Rifat B., Şükrü B. (Biga), Cemil B. (Tekirdağı) Cavid Pş., Süleyman Necmi B. (Canik), İhsan B. (Cebelibereket), Ferid B., Münir B., İsmet B. (Çorum), Nazmi B. (Hakkâri), Feridun Fikri B. (Dersim), Dr. Kâzım B., Yusuf B., Haydar Rüşdü B., Necib Ali B., Mazhar Müfid B. (Denizli), Mehmed B., Feyzi B., Şeref B., Zülftü B. (Diyarbakir), Fuad B. (Rize), Tunah Hilmi

B., Halil B., Yusuf Ziya B. (Zonguldak), Mahmud B., Halil Hulki Ef. (Siird), Muammer B., Halis Turgud B., Ziya B. (Sivas), Kadri Ahmed B., Mahmud B. (Siverek), Kemal B., Abidin B., Reşad B. (Saruhan), Süleyman Sırrı Ef., Ahmed Muhtar B., Abdullah B., Rahmi B. (Trabzon), Kılıç Ali B. (Gazianteb), Ömer Ef. (Kars), Dr. Fuad B. (Kırkkilise), Haydar Âdil B., Mehmed Cavid B., Osman Niyazi B., Mehmed Vehbi B., Ahmed Süreyya B., Ali Şuuri B., Hulûsi B., Kâzım Pş. (Karesi), İsmail B. (Karahisarı Şarki), Ruşen Eşref B., Musa Kâzım B., Kâmil Ef., İzzet Ulvi B. (Karahisarı Sahib), Hasan Fehmi Ef. (Kastamonu), Ali Saib B., Ali Şadi B. (Kozan), Musa Kâzım Ef., Naim Hâzım Ef., Mustafa Feyzi Ef., Eyüb Sabri Ef., Refik B., Kâzım Hüsnü B., Tevfik Fikret B. (Konya), Yahya Galib B., Ali Rıza B. (Kırşehir), Nuh Naci B., Dr. Halid B., Sabit B., Ahmed Hilmi B., (Kayseri), Celâl Nuri B. (Gelibolu), Zeki B., Veysel Rıza B. (Gümüşane), Rifat B., Talât B., Ziya B. (Kângırı), Ragıp B., Mehmed Nuri B., Seyfi B. (Kütahya), Hâcım Muhiddin B., Hakkı Tarık B. (Giresun), Niyazi B., Besim B. (Mersin), Abdülkadir B., Hacı Mehmed Ef. (Maras), Reşid Ağa, Hacı Bedir Ağa, (Malatya), Yunus Nâdi B., Esad Ef. (Menteşe), Osman Kadri B., Rıza B. (Muş), Atâ B., Ebubekir Hâzım B. (Niğde), Münib B., Hakkı B. (Van)

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 25 nci maddesinin tadili hakkındaki Kütahya Mebusu Receb Beyin takririne dair reylerin neticesi

Reye iştirak edenler	: 194
Kabul edenler	: 71
Reddedenler	: 122
Müstenkifler	: 1

(Kabul edenler)

Neşed B. (Aksaray), Ahmed Sâki B., Hasan B. (Antalya), Hamdi B. (Erzincan), Dr. Fikret B., Ahmed İffet B., İbrahim B. (Ertuğrul), Necati B., Osmanzâde Hamdi B. (İzmir), Dr. Refik B., Fethi B., Ali Rıza B., Süleyman Sırrı B. (İstanbul), Muhiddin B., Hüseyin B. (Elâziz), Yahya Kemal B., Hüsrev B., Ali Ef. (Urfa), Saffet B., İbrahim B. (İzmit), Refet B. (Bursa), Salih B., Süleyman Sırrı B. (Bozok), Falih Rifkî B., Şükrü B. (Bolu), Samih Rifat B., Şükrü B. (Biga), Mustafa B. (Tokad), İhsan B. (Cebelibereket), İsmet B., Ferid B. (Çorum), Mazhar Müfid B. (Denizli), Fuad B., Ali B. (Rize), Halil Hulki Ef., Mahmud B. (Süird), Kadri Ahmed B. (Siverek), Mehmed Sabri B., Vâsif B.

(Saruhan), Kılıç Ali B. (Gazianteb), Ağaoğlu Ahmed B. (Kars), Dr. Fuad B. (Kırkkilise), Kâzım Pş. (Karesi), Ruşen Eşref B., İzzet Ulvi B. (Karahisarı Sahib), Hasan Fehmi Ef., Ali Rıza B. (Kastamonu), Ali Saib B. (Kozan), Refik B. (Konya), Yahya Galib B., Ali Rıza B. (Kırşehir), Celâl Nuri B. (Geliboğlu), Mustafa Abdülhalik B. (Kângırı), Receb B., Ferid B., Ragıp B., Nuri B., Cevdet B. (Kütahya), Kâzım B., Şeyket Ef. (Giresun), Midhat B. (Maraş), İsmet Pş., Mahmud Nedim B., Dr. Hilmi B., Reşid Ağa, Hacı Bedir Ağa (Malatya), Yunus Nâdi B. (Menteşe), Osman Kadri B. (Muş), Atâ B., Galib B. (Niğde), Hakkı B. (Van)

Reddedenler

Hilmi B. (Artvin), Talât B. (Ardahan), Safa B. (Adana), Mustafa Vehbi B. (Aksaray), Esad B., Nafiz B., Ali Rıza Ef. (Amasya), Murat B. (Antalya), İhsan B., Hilmi B. (Ankara), Hüseyin Rifkî B., Faik B. (Edirne), Recai B., Hamdi B., Halil Ef., Faik B. (Ordu), Sabit B. (Erzincan), Halet B., Hâzım Ef., Rüşdü Pş., Rafif Ef. (Erzurum), İhsan B., Kâzım B., İhsan Hamid B. (Ergani), Şükrü B., Rahmi B., Mahmud Esad B. (İzmir), Hafız İbrahim Ef., Mükerrerem Ef. (İsparta), İsmail Canbolat B., Hamdi B. (İstanbul), Emin B., Arif B., Abdullah Azmi Ef. (Eskişehir), Mustafa B., Naci B. (Elâziz), Hafız Emin Ef., Tevfik B. (İçel), Mustafa B. (İzmit), Şefik B. (Bayezid), Necati B., Osman Nuri B., Mustafa Fehmi Ef. (Bursa), Mustafa Şeref B., Hüseyin Baki B. (Burdur), Emin Cemal B. (Bolu), Mehmed B. (Biga), Şakir B. (Çatalca), Münir B., Dr. Mustafa B. (Çorum), Talât B., Cavid Pş., Süleyman Neemi B. (Canik), Nazmi B. (Hakkâri), Feridun Fikri B., Ahmed Şükrü B. (Dersim), Dr. Kâzım B., Yu-

suf B., Haydar Rüşdü B., Necib Ali B. (Denizli), Mehmed B., Şeref B., Zülfü B. (Diyarbakir), Yusuf Ziya B., Halil B. (Zonguldak), Ömer Şevki B., Halis Turgud B., Muammer B., Rahmi B. (Sivas), Reşad B., Kemal B., Abidin B. (Saruhan), Rahmi B., Şefik B., Süleyman Sırrı B., Abdullah B., Ahmed Muhtar B. (Trabzon), Ali Cenani B. (Gazianteb), Ömer Ef. (Kars), Haydar Âdil B., Hulûsi B., Ahmed Süreyya B., Mehmed Cavid B., Mehmed Vehbi B., Ali Suuri B., Osman Niyazi B. (Karesi), İsmail B. (Karahisarı Şarki), Musa Kâzım B., Kâmil Ef. (Karahisarı Sahib), Halid B. (Kastamonu), Ali Şadi B. (Kozan), Tevfik Fikret B., Naim Hâzım Ef., Musa Kâzım Ef., Mustafa Feyzi Ef., Eyüb Sabri Ef., Hacı Bedir Ef., Kâzım Hüsnü B. (Konya), Sabit B., Nuh Naci B., Ahmed Hilmi B., Dr. Halid B. (Kayseri), Veysel Rıza B., Zeki B. (Gümüşane), Rifat B., Ziya B. (Kângırı), Şeyh Seyfi Ef. (Kütahya), Hâcım Muhiddin B., Hakkı Tarık B. (Giresun), Abdülğani B., Dev-

riş B., Necib B., Abdürrezzak B. (Mardin), Be- | Mehmed Ef. (Maraş), Rıza B. (Muş), Ebubekir
sim B., Niyazi B. (Mersin), Abdülkadir B., Hacı | Hâzım B. (Niğde), Münib B. (Van)

Müstenkifler

Hamdi B. (Bozok)

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 25 nci maddesi hakkındaki neticeî âra

Reye iştinâk edenler	: 130
Kabul edenler	: 2
Reddedenler	: 127
Müstenkifler	: 1

(Kabul edenler)

Hasan B. (Antalya), Hilmi B. (Artvin), Talât B. (Ardahan), Safa B. (Adana), Mustafa Vehbi B. (Aksaray), Esad B., Ali Rıza Ef., Nafiz B. (Amasya), Murad B. (Antalya), İhsan B., Hilmi B. (Ankara), Hüseyin Rıfkı B., Faik B. (Edirne), İsmail B., Hamdi B., Halil Sıdkı Ef., Recai B., Faik B. (Ordu), Sabit B. (Erzincan), Cazım Ef., Halet B., Raif Ef., Rüşdü Pş., Ziya B. (Erzurum), İbrahim B. (Ertuğrul), İh-

san B., İhsan Hamid B., Kâzım Vehbi B., Rahmî B., Şükrü B., Mahmud Esad B. (Ergani), Hafız İbrahim Ef., Mükerrrem B. (İsparta), İsmail Canbolat B., Hamdi B., Fethi B. (İstanbul), Emin B., Arif B., Abdullah Azmi Ef. (Eskişehir), Mustafa B., Naci B., (Elâziz), Hafız Emin Ef., Dr. Tefvik B. (İçel), Mustafa B. (İzmit), Şefik B. (Bayezid), Celâl Nuri B. (Gelibolu)

Reddedenler

Osman Nuri B., Mustafa Fehmi Ef., Recai B. (Bursa), Hüseyin Bakî B., Mustafa Şeref B. (Burdur), Hamdi B. (Bozok), Dr. Emin Cemal B. (Bolu), Şükrü B. (Biga), Süleyman Necmi B. (Canik), Şakir B. (Çatalea), Dr. Mustafa B., Münir B. (Çorum), Nazmî B. (Hakkâri), Ahmed Şükrü B., Feridun Fikri B. (Dersim), Haydar Rüşdü B., Dr. Kâzım B., Necib Ali B., Yunus B. (Denizli), Şeref B., Zülfü B., Feyzi B., Mehmed B. (Diyarbakir), Halil B., Yusuf Ziya B. (Zonguldak), Halis Turgud B., Dr. Ömer Şevki B., Ziya B., Muammer B. (Sivas), Reşad B., Abidin B., Kemal B. (Saruhan), Ahmed Muhtar B., Süleyman Sırrı Ef., Rahmî B., Abdullah B., Şefik B. (Trabzon), Ali Cenani B. (Gazianteb), Ömer Ef. (Kars), Ahmed Süreyya B., Haydar Âdil B., Hulûsi B., Osman Niyazi

B., Ali Suuri B., Mehmed Cavid B., Mehmed Vehbî B. (Karesi), Kâmil Ef., Musa Kâzım Ef. (Karahisarî Sahib), Halid B. (Kastamonu), Ali Şadi B. (Kozan), Eyüb Sabri Ef., Tefvik Fikret B., Hacı Bedir Ef., Kâzım Hüsnü B., Mustafa Feyzi Ef., Musa Kâzım Ef., Naim Hâzım Ef. (Konya), Ahmed Hilmi B., Sabit B., Dr. Halid B., Nuh Naci B. (Kayseri), Hasan Fehmi B., Zeki B., Veysel Rıza B. (Gümüşane), Rifat B. (Kângırı), Şeyh Seyfi Ef. (Kütahya), Hakkı Tarih B., Hâcim Muhiddin B. (Giresun), Devriş B., Abdürrezzak B., Abdülğani B., Necib B. (Mardin), Besim B., Niyazi B. (Mersin), Hacı Mehmed Ef., Abdülkadir B. (Maraş), Rıza B. (Muş), Ebubekir Hâzım B., Atâ B. (Niğde), Münib B. (Van)

Müstenkifler

Memmed B. (Biga)

